

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Energetická bezpečnost v rámci CPLP

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

Energetická bezpečnost v rámci CPLP

Bakalářská práce

Autor: Vladimír Dlask
Studijní program: B6701 Politologie
Studijní obor: Politologie
Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Lenka Špičanová, Ph.D.

Hradec Králové, 2019

Zadání bakalářské práce

Autor:	Vladimír Dlask
Studium:	F15BP0252
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Název bakalářské práce:	Energetická bezpečnost v rámci CPLP
Název bakalářské práce AJ:	Energy security within the CPLP

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá vývojem a působením organizace CPLP (Společenství portugalsky mluvících zemí) a analyzuje integrační procesy, které tuto organizaci konstituují. Nejedná se pouze o analýzu základních determinantů organizace, ale také aktuálních, popř. neformálních integračních procesů, které se vyvíjejí postupem času v reakci na měnící se mezinárodněpolitické prostředí a zájmy členských států. Tato práce se zaměřuje především na integrační procesy energeticko-bezpečnostní a s tímto spojené interakce jednotlivých členů organizace. Cílem práce je zjistit, zda je právě CPLP jejich prostředníkem a zda je sblížování energetické politiky v zájmu členských států či organizace CPLP. Práce je sepsána jako případová studie a z teoretického hlediska bude použit koncept energetické bezpečnosti a teorie integrace.

Ferreira Lurdes, Vasconcelos Jorge. 2015. Energia na CPLP. Eiras, Ruben. 2013. Segurança Energética na CPLP: um Imperativo Estratégico. Instituto da Defesa Nacional. Bernardino, Luís, Manuel. 2011. A Segurança Marítima no Seio da CPLP: Contributos para uma Estratégia nos Mares da Lusofonia. Universidade autónoma de Lisboa. Gaspar, Jorge. 2013. Portugal e uma estratégia da energia para o Atlântico (SUL), Reflexão Prospectiva sobre a Geopolítica da energia no quadro da comunidade dos países de língua portuguesa. Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias. Rego, Bernardo. 2018. The Economic Face of International Co-operative Arrangements: The cases of IBSA and CPLP. Northeastern University, Boston.

Garantující pracoviště:	Katedra politologie, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Lenka Špičánová, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	20.6.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval (pod vedením vedoucí práce Mgr. et Mgr. Lenky Špičanové, Ph.D.) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Praze dne 18. 4. 2019

.....

Podpis v. r.

Poděkování

V první řadě bych rád poděkoval paní Mgr. et Mgr. Lence Špičanové Ph.D., za podporu a trpělivost při sepisování této bakalářské práce. Dále si dovoluji poděkovat členům velvyslanectví České republiky v Lisabonu, především paní PhDr. Eisenbrukové za zprostředkování potřebných materiálů. Velké poděkování patří i paní PhDr. Svatošové za poskytnutí inspirace týkající se studia lusofonní oblasti a závěrem děkuji mé rodině a Filipovi za podporu a korekturu práce.

Anotace

Dlask, Vladimír. 2019. Energetická bezpečnost v rámci CPLP. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra politologie. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá vývojem a působením organizace CPLP (Společenství portugalsky mluvících zemí) a analyzuje integrační procesy, které tuto organizaci konstituují. Nejedná se pouze o analýzu základních determinantů organizace, ale také aktuálních, popř. neformálních integračních procesů, které se vyvíjejí postupem času v reakci na měnící se mezinárodněpolitické prostředí a zájmy členských států. Tato práce se zaměřuje především na integrační procesy energeticko-bezpečnostní a s tímto spojené interakce jednotlivých členů organizace. Cílem práce je zjistit, zda je právě CPLP jejich prostředníkem a zda je sbližování energetické politiky v zájmu členských států či organizace CPLP. Práce je sepsána jako případová studie a z teoretického hlediska bude použit koncept energetické bezpečnosti a teorie integrace.

Klíčová slova: energetická politika, energetická bezpečnost, integrace, CPLP

Annotation

Dlask, Vladimír. 2019. Energy security in the CPLP. Hradec Kralove: University of Hradec Kralove, Philosophical Faculty, Department of Political Science. Bachelor thesis.

This bachelor thesis deals with the development and activities of the CPLP (Community of Portuguese Speaking Countries) and analyses the integration processes which constitute this organization. It is not only an analysis of the basic determinants of the organization, but also of the actual, informal integration processes that evolve over time in response to the changing international environment and the interests of the Member States. This thesis focuses on the energy-security integration processes and the related interactions of individual members of the organization. The aim of the paper is to find out if CPLP is the intermediary and whether the convergence of energy policy is in the interest of Member States or CPLP. The thesis is written as a case study and from a theoretical point of view, the concept of energy security and integration theory will be used.

Keywords: energy policy, energy security, integration, CPLP

OBSAH

ÚVOD	1
1. TEORETICKÁ ČÁST	5
1.1. Koncept energetické bezpečnosti	6
1.1.1. Energetická bezpečnost na jednotlivých úrovních	8
1.1.2. Riziko a hrozba v rámci energetické bezpečnosti	10
1.1.3. Role energetické politiky	11
1.1.4. Koncept pro analýzu energetické bezpečnosti v CPLP	12
1.2. Teorie integrace	17
1.2.1. Teoretické koncepty integrace	17
1.2.2. Aspekty integrace	22
1.2.3. Mezinárodní organizace neintegračního charakteru	22
2. METODOLOGICKÁ ČÁST	24
3. ORGANIZACE CPLP	25
3.1. Orgány organizace	25
3.2. Cíle a aktivity organizace	28
3.3. Ekonomická spolupráce	30
4. ENERGETICKÉ ZÁJMY ČLENSKÝCH STÁTŮ	32
4.1. Angola	32
4.2. Brazílie	34
4.3. Portugalsko	35
4.4. Mosambik	36
4.5. Ostatní členské státy	37
5. ANALYTICKÁ ČÁST	39
5.1. Iniciátoři	39
5.2. Odlišnost zájmů	41
5.3. Integrace v rámci energetické bezpečnosti	42
5.4. Splynutí energetických zájmů členských států s politikou CPLP	44
ZÁVĚR	48
PRAMENY A LITERATURA	50
Prameny	50
Tištěné	50
Internetové zdroje	50

Literatura	52
------------------	----

ÚVOD

Společenství portugalsky mluvících zemí můžeme považovat za organizaci, jejíž kořeny nezasahují hluboko do historie. Nesprávně je také nazývána Lusofonie. Společenství bylo založeno roku 1996, můžeme ho přirovnat k organizacím typu Commonwealth a Frankofonie, státy se tak stávají čestnými členy organizace za daných podmínek. Hlavním determinantem, od kterého je odvozováno členství státu ve společenství je zavedený oficiální portugalský jazyk, dalším důležitým faktorem je koloniální historie a dědictví, které i v dnešní době určují rozmanité kulturní, sociální a politické postoje členských zemí a zajišťují, že je aktuálně portugalský jazyk využíváný přibližně 250 milióny lidmi po celém světě. Pro tuto práci je nutné zmínit, že organizace jako taková je rázu dobrovolného členství a nenarušuje suverenitu jednotlivých členů. Státy provádějí vlastní suverénní vnitřní i zahraniční politiku, i přesto portugalský jazyk a lusofonní solidarita, které jsou s touto organizací spojené, poskytují členským zemím rostoucí vliv v mezinárodním prostředí.

Cíle CPLP jsou primárně kulturního charakteru, převážně podpora portugalštiny jako jazyka. Nicméně postupem času je patrné, že uskupení je ochotno usilovat o stále širší spolupráci i v ostatních odvětvích. Vznikající projekty, uskupení a summity, potažmo konference členů vlády, jsou častější a projednávaná témata se postupně vzdalují od prvotních záměrů. Je zřejmé, že v rámci organizace dochází k integraci a politici se nebojí debaty o záležitostech výlučně ekonomických či týkajících se např. zdravotnictví anebo bezpečnosti.

Práce analyzuje tedy výše zmíněné integrační procesy, a to převážně v oblasti energetické bezpečnosti, přičemž zkoumané období v analytické části je vymezeno přijetím posledního členu¹ do společenství až do roku 2019, kdy jsou v průběhu projekty odsouhlasené na setkáních ministrů energetiky. Dále si práce klade za cíl zjistit, jakým způsobem funguje dnešní CPLP a jak se mění zájmy členských států v rámci mezinárodního prostředí;

Rovníková Guinea je poslední zemí, která získala členský status v roce 2014, vzhledem k aktuálnímu časovému období. (CPLP:2019)

Jak členové komunity vnímají pobídky ke spolupráci, a zda je v jejich zájmu modifikovat svou energetickou politiku a přemýšlet o energetické bezpečnosti v rámci CPLP. Hlavní výzkumnou otázkou práce je, zda právě CPLP je zprostředkovatelem těchto integračních procesů a zda je sbližování energetické politiky v zájmu členských států či organizace CPLP.

Téma práce bylo vybráno mimo jiné z důvodu rostoucího vlivu členských států CPLP v energetické oblasti mezinárodní sféry. Adekvátním příkladem nám může být Brazílie. Každý člen organizace je vlastníkem rozsáhlých zásob fosilních paliv či má predispozice k efektivnímu využívání obnovitelných zdrojů. V poslední době se produkce a financování energetiky v těchto zemích zvyšuje a získává na významu u mnoha společností, které jsou dokonce ochotny v zemích operovat a investovat. Jedním z důvodů zlepšujících se ekonomických vztahů je stabilita, kterou svým způsobem přináší členství v organizaci (CPLP 2019). Dalším důvodem, proč analyzovat politiku CPLP, je, že členské státy jsou součástí mnoha dalších organizačních struktur po celém světě, jako je např. EU, BRICS, OPEC či AU, a jakékoliv změny v rámci CPLP mohou přinést nové interakce ve vztahu k ostatním organizacím. Posledním z klíčových důvodů výběru této práce je autorovo zaměření na lusofonní země a znalost portugalského jazyka na úrovni dostatečné k porozumění zdrojů, kterých bylo zapotřebí k sepsání této bakalářské práce.

Práce je pojata jako případová studie, díky níž se analyzuje postavení členských zemí v organizaci CPLP v otázce energetické bezpečnosti, probíhajících integračních procesů a směřování energetických politik. Budou brány v potaz výroky představitelů zemí, stanov organizace a hlavních společností v odvětví energetiky a též budou posouzeny realie v rámci energetických sektorů zemí. V analytické části je prozkoumána míra spolupráce v rámci CPLP v odvětví energetiky.

Stav dosavadního zpracování tématu v odborné literatuře je poměrně omezený, obzvláště pak v českém prostředí. Nicméně v zahraničí je téma energetiky a členství v CPLP v současné době více než aktuální. Díky autorově stáži na Velvyslanectví České republiky v Lisabonu bude práce obohacena o tamější literaturu a dokumentaci. Primárně však bude čerpáno z odborných publikací, týkajících se témat energetické bezpečnosti a

integrace, převážně získaných z internetových zdrojů. Velmi důležitou publikací, která bude hojně citovaná a zmiňovaná je odborný výtisk Energia na CPLP, která nově rozebírá utvářející se energetickou politiku v rámci organizace, od autorů Lurdes Ferreira a Jorge Vasconcelos (Vasconcelos et al. 2015).

Práce je rozdělena do čtyř částí. V první části, teoreticko-metodologické, jsou deklarovány a definovány používané teoretické koncepty. Značná pozornost je věnována právě konceptu energetické bezpečnosti, kde jsou zhodnoceny přístupy k těmto teoriím a současně je zde určen koncept pro analyzovanou problematiku. Následně je zmíněna část energetické politiky jak v rámci CPLP, tak členských států a její vztah k energetické bezpečnosti. Součástí tvoří taktéž integrační teorie, a s nimi související integrační procesy, které pomohou analyzovat postavení organizace v energetické politice členských států. V závěru této části, resp. kapitoly, je objasněna použitá metoda práce.

V druhé části se práce zabývá především spoluprací v samotné organizaci CPLP. Jsou předloženy informace o aktuálním dění, zájmech a zásadách komunity a nastíněny způsoby pomocí kterých dochází k integraci. Podrobněji jsou rozebrány politické zásady především v oblasti energetické politiky.

Třetí část je více zaměřená na členské státy, jejich přístup ke komunitě, budovatelské zájmy a přínosy do organizace. Determinuje stavy členských zemí v rámci energetiky a vyzdvihuje zásadní skutečnosti, jako jsou stanoviska, směřování, výstavby a politiky, které jsou relevantní k analýze dané problematiky.

V poslední analytické části jsou aplikovány a proti sobě postaveny determinující faktory z předchozích částí práce. Vybrané integrační teorie a energetické koncepty jsou použity k popsání aktuální situace v rámci Lusofonie a ke zjištění odpovědí na výzkumné otázky, týkající se aktuálního stavu společenství v oblasti energetické bezpečnosti. Například, zda probíhají jednání, uzavírají se dohody a vzniká prostředí k hlubší provázanosti v rámci organizace. Jaké jsou zájmy jednotlivých států na případném prohlubování politiky, týkající se energetické bezpečnosti

v rámci skupiny CPLP a jakým způsobem by případná integrace v této oblasti ovlivnila jednotlivé státy a samotnou CPLP.

1. TEORETICKÁ ČÁST

V této části práce jsou nastíněny teoretické koncepty, které jsou zásadní pro její zpracování – energetická bezpečnost a teorie integrace. Teoretická část je rozdělena do dvou podkapitol, které objasní použití vybraných teoretických přístupů:

Energetická bezpečnost – obsahuje elementární koncepty, které jsou aplikované v dané problematice. V této části se jedná pouze o teoretické koncepty, jelikož na téma energetické bezpečnosti je nahlíženo z mnoha směrů a neexistuje veřejná shoda definic. Z důvodu zaměření práce na oblast lusofonních zemí v rámci CPLP, je v této části vybrán a zdůvodněn koncept vyhovující potřebám analytické části práce. Díky čemuž jsou posouzeny různé přístupy k energetické bezpečnosti a je vybrán případ, který nejlépe reflektuje geopolitickou sféru zemí CPLP.

Teorie integrace – jsou pro analýzu práce zásadní. Právě v rámci samotné organizace CPLP je zkoumána energetická bezpečnost vybraných zemí, které mají energetický potenciál a vlastní energetické zásoby, jež jsou schopny exportovat. CPLP jako organizace v rámci „regionu“ může mít vliv na mezinárodní politiku či ostatní organizace. Bez pochopení integračních procesů v rámci organizace nelze dosáhnout adekvátní analýzy a objasnění aktuálního dění uvnitř organizace a v jednotlivých členských státech. Jsou posouzeny motivy integrací, metody a specifika v CPLP, díky nimž se organizace proměňuje a udává směr, kterým se energetika v rámci CPLP ubírá.

1.1. Koncept energetické bezpečnosti

Energetická bezpečnost získává na významu v posledních desetiletích. Můžeme říci od poválečného období, kdy její role zásadním způsobem nabírá na významu. Ačkoli hlubší zájem o energetickou bezpečnost přichází až s ropným šokem v 70. letech a následně rozpadem Sovětského svazu a bipolárním rozdělením světa. Taktéž se začínají objevovat regionální konflikty a projevují se klimatické změny a současně zvyšující se spotřeba fosilních paliv přispívá k vážnosti tématu kvůli industrializaci asijských zemí v 90. letech (Prorok 2008: 9). Jelikož se jedná o energetické suroviny, které jsou obecně považovány za neobnovitelné, vzrůstají obavy z důvodu jejich nedostatku v poměrně blízké budoucnosti. Strategická povaha těchto surovin nutí členy mezinárodního prostředí přemýšlet o možnostech alternativního zásobování či nahrazení těchto zdrojů energie. Existují státy, jejichž ekonomiky jsou odkázány na fosilní paliva a jejich export. Na druhou stranu je celá řada států, které jsou závislé na importu právě energetických paliv. Z důvodů nerovnoměrného rozmístění vzácných surovin po celém světě je patrný boj v ekonomické oblasti. Důležitou roli v tomto odvětví hraje poté i geografie.

Jak již bylo zmíněno v úvodní části kapitoly, energetická bezpečnost je pojímána z mnoha různých pohledů. Neexistuje obecná teorie, pouze koncepty. Definice se mohou různit a některé z definičních bodů mohou být irelevantní na různých úrovních. Jinak pojímá energetickou bezpečnost Evropská unie a jinak jí bude pojímat Ruská federace, čili jinak spotřebitel a poskytovatel.

Prvotní definicí může být *„Ztráta ekonomického blahobytu, ke kterému může dojít v důsledku změny ceny nebo dostupnosti energie.“* (Bohi a Toman 1996). Oproti tomu česká akademická půda podle docenta Vladimíra Proroka chápe energetickou bezpečnost jako *„stav garantující více či méně přijatelné přežití subjektu (škála 0-100 %), nebo jako činnost, vedoucí k určitému stavu bezpečnosti.“* (Prorok 2008: 10). Dalším příkladem je definice docenta Emila Soulemainova, který tvrdí: *„Bezpečnost jednotlivých států ve stále větší míře spočívá na schopnosti zajišťovat nerušený přítok strategických surovin, bez nichž by byla ekonomika, ale i*

chod moderních států paralyzován“ (Soulemainov 2011: 13). Tyto dvě definice by se daly považovat za elementární, primárně bezpečnostní. Tvrzení, že přežití subjektu závisí na dostupnosti energií, je opodstatněné a v základu se jedná to nejdůležitější kritérium.

Nicméně jiným způsobem se již pojímá energetická bezpečnost na úrovni Evropské unie, kde je chápána jako:

„Nepřerušovaná fyzická dostupnost energetických produktů na trhu za ceny, které jsou přijatelné pro všechny spotřebitele (domácnosti i průmysl), a s ohledem na ekologickou čistotu a cestu k udržitelnému rozvoji“ (EU: 2019). V této definici je zřejmé ekonomické pole působnosti, přičemž definice je zaměřená na konkrétní spotřebitele. Dodatek, týkající se životního prostředí, je čím dál tím důležitější a pro EU jako mezinárodní organizaci hraje důležitou roli.

Dalším subjektem, který definoval energetickou bezpečnost a poslouží jako příklad v rámci této práce, je OSN. Existují hned dvě definice, jedna z nich prohlašuje, že energetickou bezpečnost můžeme chápat jako stav, *„kdy je zajištěna dostupnost použitelných energetických dodávek pro koncového spotřebitele, za tržní cenu, v dostatečném množství a včas – tak aby nebyl omezován ekonomický a společenský rozvoj země“* (OSN 2007). Zde je poukazováno na spotřebitele, podobně jako u definice EU. Avšak chybí environmentální hledisko a je kladen důraz na ekonomický a společenský rozvoj uvnitř státu. Nicméně druhá definice, která vznikla již dříve v rámci rozvojového programu OSN, tvrdí, že bezpečnost spotřebitele je stejně důležitá jako bezpečnost producenta. Alias *„Energetická bezpečnost je pojem, který se vztahuje k dostupnosti energie kdykoliv, v mnoha různých formách, v dostatečném množství a za přijatelné ceny; a to bez nepříjemného a nevratného vlivu na životní prostředí. Tyto podmínky musí být zachovány, má-li energetika napomoci k udržitelnému rozvoji. Energetická bezpečnost má dvě dimenze – producentskou a spotřebitelskou.“* (UNECE 2004).

Mezi další aktéry konceptualizující energetickou politiku v oblasti energetické bezpečnosti patří australská profesorka Lynne Chester, která tvrdí, že: *„Energetická bezpečnost je o řízení rizika a může odkazovat na mix místních zdrojů či závislost na exportu“*. Následně vyzdvihuje

myšlenku, že „*Energetická bezpečnost není politikou, ale konceptem se strategickým významem, zatímco energetická politika je implementována pro zvýšení energetické bezpečnosti.*“ Za neméně důležité považuje, časovou dimenzi energetické bezpečnosti, kdy tvrdí, že „*Energetická bezpečnost nemusí být dlouhodobého charakteru.*“ (Chester 2010: 892).

Pro dokreslení představy je poslední z uvedených definic nejjobecnější: „*Nepřetržitý přístup k energetickým zdrojům za přijatelnou cenu*“ (IEA 2018).

Pomocí těchto definic je vymezen základní koncept energetické bezpečnosti, vypovídající o multilaterálních přístupech k této problematice, avšak s řadou společných aspektů. Následující kapitoly proto podrobněji osvětlují přístupy, které jsou nepostradatelné v závislosti na cíli práce.

1.1.1. Energetická bezpečnost na jednotlivých úrovních

Již bylo vysvětleno, jakým způsobem je nahlíženo na energetickou bezpečnost. Jelikož se jedná o mnoho různorodých pohledů, je třeba si uvědomit, z jakých pozic či subjektů tyto přístupy plynou. Pro analýzu v této práci je zásadní určit, z jakého stupně bude energetická bezpečnost analyzována, tak aby nedošlo k začlenění prvků, které by byly pro cíl práce irelevantní.

Společenský řád je plný jednotlivých subjektů, které určitým způsobem interagují a operují s energetickou bezpečností. Ovlivňují své postoje vůči ní a snaží si zajistit vlastní bezpečnost. Mezinárodní a společenský systém je hierarchizovaný a základní *úrovně*, které jsou dostačující pro analýzu a zjištění cíle práce, jsou následující:

- globální mezinárodní systémy (OSN, globální ekonomický systém; ekosystémy);
- mezinárodní subsystémy (NATO, OECD...);
- jednotky (národní státy, velké korporace, NGO);
- subjednotky (politické strany, zájmové skupiny);

- jednotlivci.²

S každou deklarovanou úrovní jsou spojovány různé hrozby a rizika, jejich intenzita a závažnost koresponduje s postavením subjektu v hierarchii. Jednotlivé úrovně jsou provázány, nicméně každá z nich představuje i samostatný charakter. Důležitou roli hrají vazby mezi jednotlivými subjekty. Existuje mnoho způsobů, jak se tyto úrovně vzájemně ovlivňují. „*Subjekty bezpečnosti lze klasifikovat podle jejich místa ve struktuře společenského systému nebo podle jejich vztahu k hrozbě a přístupu k řešení hrozby. V praxi se tyto dvě varianty prolínají.*“ (Prorok 2008: 10).

Právě vztahy, které se utváří mezi *jednotkami a mezinárodními subsystemy* jsou analyzovány v této práci. V rámci úrovní, kdy se analýza zaměřuje na jednotky, jsou analyzovány členské státy CPLP a korporace, které působí v odvětví energetiky. Posléze je zkoumáno ovlivňování a vzájemná interakce v rámci mezinárodního subsystemu CPLP.

Dalšími faktory, které utvářejí náhled na realitu energetické bezpečnosti, jsou zájmy jednotlivých subjektů, které spadají do výše zmíněných úrovní. Jejich chování a přístupy ovlivňují riziko hrozby pro společnost. Tyto *subjekty* mají odlišné zájmy a intenzitu ve vztahu k energetické bezpečnosti. Pro účely této práce jsou vymezeni:

- producenti (vlastníci energetických zdrojů);
- distributoři (subjekty, které nebo přes které se distribuují energetické zdroje);
- spotřebitelé;
- další subjekty se specifickými zájmy ve vztahu k energetické bezpečnosti (banky, automobilky, vědecké instituce, ekologické organizace...).³

V analytické části se pracuje s výše zmíněnými subjekty, je analyzováno na jakých úrovních operují, jaké zájmy jim jsou vlastní a jaké

² Uvedené rozdělení jak ho pojímá Prorok ve sborníku Energetická bezpečnost – geopolitické souvislosti (Prorok 2008:10).

³ Uvedené rozdělení, jak ho pojímá Prorok ve sborníku Energetická bezpečnost – geopolitické souvislosti (Prorok 2008:15).

si určují priority. Jelikož tyto subjekty „*mohou být navíc identické, respektive jednotlivé subjekty mohou mít více rolí, a tedy i různorodé zájmy a odlišné priority, které se mohou lišit i v různých časových horizontech a navíc se i měnit v závislosti na stupni pochopení reálné situace.*“ (Prorok 2008: 15).

Pro cíl práce je analýza těchto subjektů zásadní, stejně jako orientace na úrovně mezinárodních subsystémů a jednotek. Rozdělení podle Proroka je v rámci výzkumu pojímáno jako horizontální rozdělení vertikálních úrovní zmíněných v úvodní části této kapitoly.

1.1.2. Riziko a hrozba v rámci energetické bezpečnosti

Energetická bezpečnost ve své fundamentální podstatě spočívá v zajištění energetických zdrojů udržujících chod společnosti. Tudiž *hrozby*, se kterými je spojována, jsou následujících typů:

- růst cen strategicky důležitých energetických surovin;
- nedostatečné dodávky vybraných surovin spojené s přírodními katastrofami nebo politickými motivy;
- vyčerpání tradičních zdrojů a jejich opožděná substituce alternativními zdroji.⁴

V rámci energetické bezpečnosti se jedná o základní determinanty, určující riziko. Růst cen je považován za běžnou věc, probíhající permanentně. V případě ohrožení by se muselo jednat o rapidní skok cenové hladiny v takovém rozsahu, kdy by nemohla být naplněna podmínka dostupnosti energetických zdrojů za přijatelné ceny pro spotřebitele. To znamená zásadní změny v infrastruktuře, či energetický terorismus, popř. radikální politická rozhodnutí.

Přírodní katastrofy a politické motivy jsou nejčastější příčinou rizik, které panují v současné době. V určitých případech spolu oba dva případy souvisí, např. strach z atomové energie, či přechody na zelenou energii

---

⁴ Uvedené rozdělení jak ho pojímá Prorok ve sborníku Energetická bezpečnost – geopolitické souvislosti. (Prorok 2008:11)

z důvodů případného poškození životního prostředí a následné aktivizace společnosti.

Poslední případ může být značně patrný v zemích, které spoléhají na své nerostné bohatství a nepřistupují k diverzifikaci zdrojů. Riziko se může jednoduše přelít v hrozbu, pokud vláda nevěnuje patřičnou pozornost své energetické politice, neprovádí modernizaci infrastruktury a nevyhledává nové cesty ke zdrojům energie. Z toho vyplývá, že poměrně důležitou roli, jako faktor úspěšnosti eliminace rizik, hraje vláda daného subjektu. V tomto případě jsou také zásadní geopolitické faktory.

V analytické části práce jsou posuzována případná rizika, či hrozby, které již přetrvávají v členských státech CPLP, případně jakým hrozbám CPLP jako organizace čelí ve vztahu ke geopolitice.

1.1.3. Role energetické politiky

Energetická politika je výlučně spojena s energetickou bezpečností. Jednotlivé subjekty upravují energetickou politiku takovým způsobem, aby dosáhly energetické bezpečnosti. Tato politika je většinou výlučnou politikou státu, nicméně existují mezinárodní organizace, které se snaží o zavedení kolektivní energetické politiky např. EU, OPEC, IEA. Jednotlivé faktory energetické politiky se odvíjí od energetické bezpečnosti. Politiky, které vznikají, se následně týkají energetického plánování, přepravy energie, její generací a distribucí. Zároveň jsou zavedeny určité standardy a regulace na tíživé dopady neudržitelného používání energií, jedná se o emise, limity těžby apod. Dalším odvětvím, které ve většině případů reguluje energetická politika, jsou výrobní oblasti (průmysl) či státem vlastněné energetické systémy. Ve své podstatě jde tedy o legislativu a zákony, které by měly být dodržovány, což může být aplikováno na mezinárodní úrovni v podobě mezinárodních smluv či vytvoření aliancí. V neposlední řadě je za energetickou politiku také považována snaha o zajištění kvalitních přístupů k energii. Tedy různá bilaterální vyjednávání s energeticky bohatými zeměmi, za účelem zajištění dodávek energií. Důraz je kladen také na monitorování a průzkum potenciálních lokalit bohatých na energetické suroviny, hledání alternativních zdrojů energie a financování výzkumných programů pro její substituci. Energetická politika je v dnešní době velmi

důležitou součástí politiky jako takové. Klade si mnoho cílů a pokládá mnoho otázek. Kupříkladu, jakým způsobem ovlivní dané kroky budoucí bezpečnosti země v environmentální a ekonomické oblasti; Do jaké míry zajistí spolehlivost zdrojů a jejich udržitelnost; Jaké budou zdroje energie v budoucnosti a jakým způsobem tato skutečnost ovlivní ekonomiku a prostředky.

Energetická politika získává na významu, vědomí její důležitosti je recentní. Nicméně její aplikace a podoba v praxi vždy neodpovídá programovým prohlášením a je mnohdy obtížné ambiciózních cílů v realitě dosáhnout (Hamilton 2013: 13).

1.1.4. Koncept pro analýzu energetické bezpečnosti v CPLP

Jelikož autorů, kteří definovali koncept energetické bezpečnosti je mnoho, je nutné pro potřebu analýzy vybrat z více možností, právě tu která odpovídá zkoumané problematice. V práci je brán zřetel na geopolitické prostředí členských států CPLP, na životní prostředí a také na strategii organizace pro energetickou bezpečnost (CPLP 2019). Konceptů energetické bezpečnosti je nespočet, nicméně byl zvolen koncept autora Jonathana Elkinda, který rozsáhleji definuje agendu energetické bezpečnosti způsobem, který odpovídá metodologickému a teoretickému obsahu práce.

Elkind definoval prvky energetické bezpečnosti z hlediska, které lze přirovnat k postojům organizace CPLP. Jedná se o následující:

- Dosažitelnost (Availability);
- Spolehlivost (Reliability);
- Cenová dostupnost (Affordability);
- Udržitelnost (Sustainability).⁵

Elkind přidává ke třem hlediskům (dosažitelnosti, spolehlivosti, cenové dostupnosti), čtvrté hledisko týkající se životního prostředí. Jednotlivé prvky musí být naplněny, aby byla udržena bezpečnost daného subjektu v současné době.

---

⁵ Uvedené rozdělení jak ho pojímá Jonathan Elkind v publikaci Energy security – Economics, Politics, Strategies, and Implications (Elkind, Pascual 2010: 119)

Dosažitelnost je chápána jako prvořadý aspekt k zajištění energetické stability, která je pro spotřebitele zásadní. Jedná se o mnoho faktorů, které jsou spojeny jak s fyzickou držbou vzácných surovin, tak s vlastnictvím transnitní infrastruktury, která je schopná zpracovat ropu, plyn apod. pro koncového zákazníka, tedy pro občany, průmysl a další oblasti, které to vyžadují. Součástí dosažitelnosti je také existence obchodních sítí s energiemi a přístupy k nim. Za dále společné legální a regulační dohody prodávajících a kupujících, které zajišťují zájmy obou stran. Jedná se také o vlastní zkušenosti subjektů pracujících na distribuci energií. Vládní investice do infrastruktury a technologie, které jsou zapotřebí pro zpracování těženého materiálu, přičemž výstavba a zajištění právního rámce těžby se považuje za „běh na dlouhou trať“. Otázka dosažitelnosti je tedy zásadní a je velmi komplikovaná pro subjekty, které nedisponují výše uvedenými kritérii. Postupem času se očekává, že dosažitelnost bude kritickým bodem při zajišťování surovin, jelikož zásoby se stále ztenčují a zdroje jsou na místech, které podléhají těžkým technologickým podmínkám těžby, (především hlubokomořské oblasti), jež jsou naprosto nedostupné z environmentálního hlediska; nacházejí se v zemích, které jsou politicky, ekonomicky nestabilní nebo se nacházejí mimo současnou infrastrukturu (Elkind 2005: 121).

Spolehlivost určuje míru, do jaké jsou energetické služby, zajišťující nepřetržité dodávky energetických zdrojů, chráněny před výpadkem. Jedná se o oblast, která zahrnuje mnoho ochranných prvků, majících za cíl zajistit nepřetržitý přístup k energiím. Jelikož je energie zásadní pro chod moderních společností, od domácností, služeb až po těžký průmysl, je nutné, aby subjekt ve svém vlastním zájmu zajistil dodávky energií i při výpadku z jakéhokoliv důvodu. Existuje celá řada možností jak této situaci předejít, většina z nich je technologicky a finančně náročná a prakticky nedostatečná, nicméně každá z nich si zasluhuje pozornost. Na prvním místě se jedná o zásadní diverzifikaci zdrojů, ale i diverzifikaci energetických sítí pro zpracování, transport a distribuci. Dále zvýšení kapacit rezerv energetických sítí (ropovodů, plynovodů), generátorů a přenosových zařízení. Jedná se o upravení přenosové soustavy takovým způsobem, aby byla schopná zpracovat větší množství suroviny než je obvyklé, v případě

nouze či havárie. Dalším bodem je celkové snížení energetické poptávky, vedoucí k přetíženosti distribučních sítí. Dále je považováno za nutné zřízení rezerv, které by byly schopné doplnit poptávku po energii v případě naprostého odstrižení od zbylých zdrojů energie po určitou dobu, což je však technologicky náročné a v praxi jsou tyto rezervy jednotlivých subjektů kapacitně menší, než by měly být, podle stanovisek IEA (IEA 2019). Dalším způsobem, jak snížit riziko přerušení dodávek, je rozvoj duplicitní infrastruktury, která nahradí prvotní poškozenou, toto je však finančně nákladné. Posledním bodem, který napomáhá ke snižování rizika, je včasná informovanost o stavu trhu s energiemi, tak aby mohly být brány v potaz relevantní informace napomáhající predikovat budoucí chování trhu a tím optimalizovat dodávky energií. (Elkind 2005: 124)

Cenová dostupnost je dalším zásadním kritériem, které ovlivňuje dostupnost energie na trhu. Energie, která se pohybuje v cenách, které jsou pro spotřebitele nedosažitelné, je považována za nedostupnou. Cenová dostupnost se může zdát méně významnou v porovnání s kritérii dosažitelnosti a spolehlivosti, nicméně se jedná o zásadní prvek, který nepřetržitý přístup k energii ovlivňuje na stejné úrovni jako výše uvedené. Mnoho lidí po celém světě trpí energetickou chudobou, kdy se ceny energie pohybují v rozmezích, které si nemohou dovolit, či nejsou ochotni zaplatit. Ukázkovým případem, který spadá do tohoto kritéria, jsou cenové šoky. Ty nejvíce známé jsou spojovány s ropnými šoky v letech 1973 a 1979, kdy byla cena ve většině případů ovlivněna geopolitickými důvody. Při těchto šocích se cena barelu nafty ztrojnásobila. Celková nestálost cen i při nízké cenové hladině způsobuje útrapy domácnostem, službám i průmyslu, zatímco adekvátní, stabilní ceny stimulují odběr energií. Pro poskytovatele i odběratele je důležité zajistit realistické a transparentní ceny a to jak současné, tak výhledové. V tomto ideálním případě je možné stabilní obchodování s energiemi, kdy bude zajištěna nepřetržitá dostupnost energií za přijatelné ceny (Elkind 2005: 126).

Udržitelnost se dříve neřadila mezi kritéria energetické bezpečnosti, přinejmenším ne v takovém rázu, jako je tomu dnes. Nyní je důležitou součástí této problematiky. Životní prostředí se mění čím dál rychleji a objevují se důsledky, které jsou zapříčiněny právě neudržitelným

využíváním fosilních paliv. Klimatické změny postihují každou sféru našeho života, totéž platí i pro energetickou infrastrukturu, která bude také jednoznačně postihnuta. Je zřejmé, že alternativní zdroje energie nenabývají takového významu, aby pokryly spotřebu dnešního industrializovaného světa. Nové technologické pokroky jsou stále nedostačující, především co se týče transportu, kde se jen těžko nahradí ropa alternativním palivem. V potaz musí být brán fakt, že jakékoli energetické systémy, (elektrárny, rafinérie, ropovody atd.) jsou stavěny na určitou dobu. Doba jejich aktivity činí podle odhadu např. 30 let činnosti. Aktuálně vznikající neudržitelné energetické systémy přispívají k neudržitelnosti životního prostředí, jak ho známe dnes, a předpokládá se, že tento trend bude stále aktuální. Z tohoto důvodu je nutné si uvědomit, že mění se klima ovlivní elektrické sítě, které již existují, popř. jsou ve výstavbě. Právě proto je potřeba vzít v potaz ochranu před ničivými vlivy, které se objeví postupem času. Kupříkladu zvýšení mořské hladiny, rychle se měnící povětrnostní podmínky, oteplování a další faktory. Čím dříve se státy začnou orientovat na jiné zdroje energie, tím lépe pro ně. Udržitelnost je tedy fundamentální pro všechny subjekty a úrovně v rámci energetické bezpečnosti a rozhodně by neměla být podceňována.

Elkindův koncept odráží aktuální kroky organizace CPLP, vedoucí k etablování hlubší energetické kooperace. Zmíněná hlediska jsou výchozími body analýzy energetické bezpečnosti, jelikož korespondují s výzvou a stanovou v energetickém prostředí CPLP.

Podobné rozdělení stanovuje ve spolupráci s Evropským energetickým institutem francouzský profesor Chevalier. Který hovoří o spolehlivých dodávkách, transportu a včasné distribuci energie za rozumnou cenu (Chevalier 2006: 2). Obdobné dělení zastávají i mezinárodní organizace operující v odvětví energetiky např. IEA a CIEP (CIEP 2004: 21).

Další autorkou, která pracuje s výše zmíněnými indikátory bezpečnosti, je Lynne Chester definující pojmy dosažitelnosti a přiměřenost kapacit, které považuje za absolutní, zatímco otázku cenové dostupnosti a udržitelnosti považuje za relativní, tedy za aspekty u kterých se nabízí široká možnost variace (Chester 2010: 891).

V neposlední řadě lze uvést i definici autora Kruyta, který stanovuje čtyři obdobná hlediska energetické bezpečnosti, těmi jsou dostupnost, ve smyslu geologické existence zdrojů; dosažitelnost v geopolitickém smyslu; cenová dostupnost zahrnující ekonomické prvky a přijatelnost vzhledem k životnímu prostředí. (Kruyt et al. 2009: 2167).

1.2. Teorie integrace

Integrace samotná je rozsáhlým pojmem, na který je nahlíženo z mnoha směrů. Zasahuje do mnoha oblastí a její dopady jsou dalekosáhlého rázu. Mezinárodní spolupráce má dlouholetou tradici a mezinárodní vztahy jsou základním stavebním kamenem této spolupráce. Stejně jako v rámci energetické bezpečnosti, existuje v oblasti integrace mnoho konceptů, jakým způsobem na integraci nahlížet či jí konsolidovat. Pro účely práce je zmíněno několik příhodných přístupů, relevantní body jsou podrobněji rozebrány. Cílem práce je analýza energeticko-bezpečnostních integračních procesů uvnitř CPLP. Z tohoto důvodu, je teorie integrace důležitou částí výzkumu pro pochopení jakým způsobem se nastoluje spolupráce a rozšiřuje bezpečnost v sektoru energetiky organizace a členských států. Jednotlivé aspekty integrace jsou stěžejní pro zjištění, jakým způsobem koordinuje CPLP energetickou bezpečnost a jaké subjekty jsou prointegrační. Teoretické koncepty je potřeba zmínit pro pochopení jakým způsobem organizace CPLP řídí a zavádí svou politiku.

1.2.1. Teoretické koncepty integrace

Otázka integrace následuje lidstvo po celou dobu jeho existence. Slučování subjektů je naprostou přirozeností, důležité je jakým způsobem, je docíleno zmíněného slučování. Existuje mnoho teoretických konceptů, které přistupují k integraci z různých úhlů. Teorie integrace jsou v rámci moderních dějin nejvíce spojovány s integrací evropskou. Minimálně na tomto integračním konceptu jsou zřetelné rychlé aspekty integrace. Práce proto bere v potaz tyto teorie, které se těší největší pozornosti vědecké obce, nicméně jsou uvedeny i koncepty regionální integrace, jimž je autory věnována menší pozornost (Waisová 2007: 21). Regionální integrační procesy se zdají být vhodné pro rozvíjející se společenství CPLP v současnosti.

Existence celé řady teorií nabízí mnoho příležitostí a způsobů jakými lze analyzovat. Z důvodu přehlednosti budou zmíněny pouze relevantní vůči této práci.

Teorie komunikace pojímá integraci jako zvyšující se intenzitu komunikace mezi jednotlivými subjekty společenství. Představitelem je W. Deutsche, který přichází s konceptem bezpečnostního společenství. „*Bezpečnostní společenství vytváří skupina aktérů, která se s tímto společenstvím identifikuje a přijímá jeho normy a instituce.*“ (Kratochvíl 2008: 63). Deutsch dále rozlišuje dva typy společenství jednotné a pluralitní, kdy sjednocené společenství se vyznačuje vyšší mírou institucionalizace a integrace. Na druhou stranu pluralitní společenství na sebe váže vyšší autonomii jednotlivých subjektů. Deutsch považuje plurální společenství za stabilnější oproti sjednocenému, kterého lze těžko docílit. Velmi důležitým aspektem této teorie je intenzita vzájemné komunikace a sociálních interakcí, které se uskutečňují mezi subjekty. Pro analýzu v práci je tato podmínka zásadní, jelikož vyšší intenzita interakcí narůstá i v CPLP, přičemž v počátcích organizace setrvala kolem portugalského jazyka. Aktuálně se rozšiřuje i do dalších oblastí. Deutsch tvrdí, že zvyšující se komunikace vede k poklesu konfliktnosti a s tímto musí být splněny následující podmínky:

- Slučitelnost základních hodnot, které integrující se jednotky vyznávají;
- Přesvědčení o zlepšení politického a ekonomického postavení při další integraci;
- Pevné vazby mezi sociálními třídami uvnitř jednotek;
- Snadná migrace mezi jednotkami;
- Zvyšující se intenzita vzájemné komunikace mezi zúčastněnými jednotkami.⁶

Neofunkcionalismus – navazuje na funkcionalismus, který však neodpovídá potřebám práce, takovým způsobem jako neofunkcionalismus. Tato skutečnost je především spatřována co se týká postoje k politické elitě a způsobu *spillover*. Teorie staví na integraci, která musí být vedena funkcionálně, tedy v sektorech, které to v danou chvíli vyžadují.

---

⁶ Jedná se o členění, jak ho chápe Deutsch v publikaci *Teorie evropské integrace*. (Kratochvíl 2008: 68).

„Základním mechanismem integrace je přelévání (spillover), podle něhož se po dosažení určitých způsobů integrace bude rozšiřovat spolupráce i na příbuzné oblasti.“ (Kratochvíl 2008: 85). Dále „Přelévání podporuje integrační organizace nadaná v určité oblasti značnou autonomií a eventuálně také schopností iniciovat návrhy pro další integraci. Integraci postupně začnou podporovat elity členských zemí, protože jim z ní poplynou výhody.“ (Kratochvíl 2008: 85). Pro neofunkcionalismus je politická sféra nedílnou součástí, hrající roli v integračních procesech. Toto kritérium je značně využito v analýze, kde jsou výroky vrcholných politických a ekonomických představitelů brány v potaz.

Mechanismus přelévání se, je v rámci teorie neofunkcionalismu rozpracován Ernstem Hassem. Přelévání (spillover) je často spojované s větvením (ramification) z teorie funkcionalismu. Haas tvrdí že, „integrace je možná a dlouhodobě udržitelná pouze tehdy, jestliže vyhovuje zájmům klíčových aktérů.“ (Kratochvíl 2008: 89). V rámci klíčových aktérů se jedná o elity politické (vláda, politické strany) a elity ekonomické (podnikatelská sdružení, odbory, průmyslová odvětví). V případě ekonomických elit, je pádným přínosem např. rozšíření trhu, nové kontrakty, možnosti odběru. Nicméně výhodnost integrací v určitých oblastech podporuje rozšíření i do dalších sfér.

Liberální mezivládní přístup – je aktuálně jednou z teorií, která je považována za nejvlivnější. Autor Andrew Moravcsik tvrdí: „Integrační proces tvoří tři fáze – vytváření preferencí, mezistátní vyjednávání a provádění uzavřených dohod.“ (Kratochvíl 2008: 163).

- První fáze – domácí prostředí – skupinová aktéři spolu soupeří o politický vliv ve státě.
- Druhá fáze – jádro integračního procesu. Při níž se státy setkávají na mezinárodních jednáních a snaží se prosadit vlastní zájmy.

- Třetí fáze – uskutečňování praktické integrace, přičemž na dodržování závazků států dohlíží instituce, které si státy vytvořily.⁷

V této teorii platí, že postavení státních vlád je silnější, oproti předchozím zmiňovaným právě z důvodu mezivládního přístupu a zprostředkovávání zájmů domácích skupin na mezinárodní sféře. Instituce jsou vytvořeny pouze za účelem kontroly závazků, jak bylo nastíněno v předchozích odstavcích a zároveň nejsou považovány za iniciátory integrace. Zásadní pro tuto teorii je forma vyjednávání. Moravcsik tvrdí, že *„Čím větší je zájem státu na určité otázce, tím více je stát ochoten vyjednat o ústupcích v jiných oblastech. Výsledkem je komplexní kompromis mezi všemi zúčastněnými státy.“* (Kratochvíl 2008: 163).

Nový regionalismus bývá poměrně často spojován s ekonomickými teoriemi. Nicméně teorie nového regionalismu spojuje *„1) politické i ekonomické integrace, 2) evropských i mimoevropských integračních procesů, 3) států i nestátních aktérů jako aktérů integrace a 4) teritoriálních i neteritoriálních integračních procesů.“* (Waisová 2009: 58). Díky těmto faktorům je považován oproti starším integračním teoriím za otevřenější. Dalším aspektem nového regionalismu je fakt, že integrace probíhá spontánněji mnoha způsoby, totiž zásahy státních, tak nestátních aktérů. *„Přičemž hlavně aktivity nestátních aktérů přispívají k posilování regionalismu zdola“* (Waisová 2009: 58), což zapříčiňuje ztrátu významu geografické blízkosti. Důležitým bodem, který se nesmí opomenout je, že: *„Nový regionalismus sjednocuje integrační procesy na ekonomické, politické, bezpečnostní a sociální úrovni, přičemž chápe regionální integraci jako multikauzální fenomén, v němž nelze jednotlivé procesy oddělit, čili se jedná o komplex politik s myšlenkou sahající daleko za pouhou zónu volného obchodu“.* (Waisová 2009: 58). Stejně jako B. Hetnne tvrdí, že *„Nový regionalismus představuje rozsáhlý multidimenzionální program zahrnující ekonomické, bezpečnostní, environmentální i jiné*

⁷ Členění podle Moravcsika v publikaci Teorie evropské integrace (Kratochvíl 2008: 163).

otázky“ (B. Hettne 2005: 24). S tímto jevem je spojen i růst regionální společnosti a možnost zvýšené komunikace a pohybu v rámci regionu. Přičemž region je v rámci této teorie označen za skupinu stejných nebo podobných aktérů, s podobností na základě kulturních, jazykových, náboženských či jiných kritériích. Cibulková ve své publikaci tvrdí, že lze *„změny v rámci nového regionalismu členit nejen z hlediska příslušnosti k určitému kontinentu, ale z řady dalších aspektů, mezi které patří, hloubka regionalismu, počet účastníků či ekonomická úroveň zemí, které regionální integraci vytváří.“* (Cihelková 2010: 7). Stejně jako Waisová – *„kritériem může být i úroveň rozvinutosti popř. nerozvinutosti jednotlivých aktérů.“* (Waisová 2009: 59).

Charakteristické rysy nového regionalismu:

- Aktéři – státy, trhy, firmy, občanská společnost a vnitřní aktéři;
- Oblast spolupráce – v různých oblastech a na různých úrovních, se silným propojením mezi sektory;
- Orientace politik – na venek, spojené s globalizací.⁸

Podle Södenbuama, regionalismus reprezentuje *„politiku a projekt, v jejichž rámci spolupracují státní a nestátní aktéři, kteří koordinují strategie v rámci určitého regionu nebo v subsystému světového uspořádání.“* (Waisová 2009: 60). Regionalismus je také často spojovaný se vznikem institucí, které formují regionální prostor. Nicméně *„Regionalizace není výsledkem cílené politiky státu, jedná se o spontánní proces vycházející z nárůstu ekonomické interdependence.“* (Waisová 2009: 60). Integrace je zde dlouhodobým jevem, ovlivňovaný mnoha faktory, jedná se o proces. *„Na základě této perspektivy pak nový regionalismus řadí mezi regionální integrační uskupení i takové entity, kde mezi členy probíhá spolupráce, ale k integraci dosud nedochází“* (Waisová 2009: 60).

---

⁸Definice podle Söderbuama (Söderbuam 2001: 187) v publikaci Šárky Waisové (Waisová 2009: 59).

Pro potřeby práce se zdají být výše zmíněné teorie nejprůběžnější, přičemž Nový regionalismus je považován za zásadní, co se týče způsobů mnohostranné spolupráce mezi mnoha aktéry, což je patrné v CPLP.

1.2.2. Aspekty integrace

Integrace pro potřeby této práce je pojímána následujícím způsobem: „*Pojem integrace se používá především pro formy a procesy spojování, slučování popřípadě srůstání původně izolovaných nebo samostatných jednotek v jediný a vnitřně jednotný systém, jimž se vytváří nový celek*“ (Johnston, Gregory a Smith 1994). „*Desintegrace vyjadřuje opak integrace, rozklad, popř. rozpad nějakého celku.*“ (Johnston, Gregory a Smith 1994). V práci je na integraci nahlíženo především v rámci energeticko-bezpečnostních vztahů, nicméně jsou analyzovány i ostatní oblasti spolupráce. Zejména z důvodu potenciálního přelévání, které specifikuje teoretický koncept neofunkcionalismu.

Následujícím kritériem, tvořící práci je způsob nahlížení na integraci v rámci dynamického a statického procesu. Přičemž způsobem se kterým práce operuje je způsob dynamický, kdy je integrace chápána jako proces, při kterém se vytvářejí struktury a dochází k nárůstu vzájemné komunikace a kooperace.

Neformální integrace – probíhá přirozeně, kontinuálně bez tlaku na uzavírání zásadních politických smluv, na základě vzájemného sociálního a ekonomického rozvoje subjektů, zvyšující se komunikace a spolupráce.

Formální integrace je výsledkem jednání a konsenzu jednotlivých subjektů, při kterém se objevují integrační vlny, či skoky, prohlubující integraci na základě smluv. (Lněnička 2011: 44).

1.2.3. Mezinárodní organizace neintegračního charakteru

V současné době existuje celá řada mezinárodních organizací různého charakteru a funkcí s propojením na světovou ekonomiku. Poměrně mnoho z nich se nedá pokládat za „organizace integračního charakteru“, jelikož v jejich programech a cílech integrační prvky nepřevládají, nebo jsou zcela vypuštěny. Takovéto organizace pokládáme spíše za *mezinárodní*

organizace ekonomické a politické spolupráce neboli jedním slovem *kooperace* (Zlý 2009: 41).

Organizace výše zmíněného typu nemají za cíl dosáhnout komplexní integrace napříč společnostmi a trhem v členských státech, ale pouze rozvíjet ekonomickou a politickou kooperaci v oblastech, které jsou pro členské státy výhodné. Nicméně jak zmiňuje docent Zlý: „*Perfektní odlišení je v praxi mnohdy obtížné.*“ (Zlý 2009: 41).

Takové organizace nemají nadnárodní instituci silného postavení, ale jednotliví členové se snaží kooperovat v oblastech, kde je to záhodné. Organizace poté navazují spolupráci v různých odvětvích, ve kterých hledají společná řešení na otázky politické, sociální, ekonomické, ekologické, bezpečnostní a jiné. Díky spolupráci je možné na kauzy nahlížet z více úhlů, s čím se otevírá rozsáhlé spektrum potenciálních řešení. Společné přístupy jsou pro takové organizace výhodou z pohledu výměny zkušeností. Může se například jednat o problémy s migrací, environmentální a geopolitické problémy, ekonomické nedostatky apod. Častým aspektem těchto organizací je, že členové jsou součástí jiných např. již integračních organizací. Příkladem nám může být Portugalsko jako člen CPLP, ale i EU. Brazílie, taktéž člen CPLP, ale zároveň členem MERCOSUR, Angola – CPLP a její postavení v Africké unii. Zlý tvrdí: „*Organizace typu mezinárodní spolupráce – a zejména jejich aktivity – vytvářejí všeobecně příznivější podmínky pro realizaci integračních myšlenek a projektů, pro jejich přeměnu v reálné dohody integračního charakteru.*“ (Zlý 2009: 41). V případě CPLP se jedná o mezikontinentální organizaci, v níž jsou zastoupeny státy různých kontinentů, často podle velmi různorodých kritérií. (Zlý 2009: 42).

2. METODOLOGICKÁ ČÁST

Práce je koncipována jako případová studie. Ve které je případem zkoumání energetická bezpečnost v rámci CPLP. Výzkumná otázka práce zní: Je CPLP prostředníkem v rámci energeticko-bezpečnostní interakce členských států a je sbližování energetické politiky v zájmu členských států či organizace CPLP? Můžeme říci, že existují dvě výzkumné otázky, jedna týkající se role CPLP v energeticko-bezpečnostních vztazích a druhá zaměřující se na energeticko-bezpečnostní postoj členských států k CPLP.

Pro zodpovězení těchto otázek je využito dvou hlavních teoretických konceptů: Energetické bezpečnosti a teorie integrace.

V konceptu energetické bezpečnosti jsou definovány zkoumané objekty. Je také určeno, jakým způsobem je na ně nahlíženo ve vertikální i horizontální úrovni. Bylo definováno riziko a hrozba, které jsou pro energetickou bezpečnost zásadní a byly deklarovány oblasti bezpečnosti, které budou analyzovány. Pojem energetické politiky je definován pro adekvátnost vzhledem ke zkoumanému tématu.

V části zabývající se integrací a integračními procesy jsou uvedeny pohledy na integraci samotnou a její neodmyslitelné aspekty, jež jsou v práci užívány. Pro přehlednost je uvedena teorie komunikace, neofunkcionalismus, liberální mezivládní přístup a nový regionalismus. Principy z těchto teorií jsou brány v potaz při následné analýze. Pro konkrétní vymezení organizace CPLP je užito definice organizace neintegračního charakteru.

Na zkoumaný případ je po celou dobu nahlíženo z empiricko-analytického hlediska. Práce si zakládá na nestrannosti, přičemž fakta jsou získávána z rešerše odborné domácí i zahraniční literatury.

3. ORGANIZACE CPLP

Předmětem zkoumání této práce jsou energeticko-bezpečnostní vztahy a integrační procesy v rámci Společenství portugalsky mluvících zemí. Samotná organizace je tedy stěžejním prvkem této práce a proto je nutné analyzovat a uvést její cíle a aktivity společně s aktuální politickou situací a strukturou, která se v rámci organizace a členských zemí vyvíjí. Práce si však neklade za cíl detailně analyzovat organizaci jako takovou, tedy každý její pokrok v historii, ale spíše se zaměřuje na aktuální plány a kooperace společenství s tím, že jsou zmíněny relevantní události rozhodující pro oblast energetické bezpečnosti a integračního procesu.

I přes tuto skutečnost informace koncipované v této kapitole jsou zásadní pro závěrečnou analýzu. Způsob jakým organizace CPLP funguje uvnitř, a komunikuje navenek, poskytuje informace ke správnému uchopení zkoumané problematiky.

3.1. Orgány organizace

Struktura organizace, jak jí známe dnes, je jiná oproti tomu, jak vypadala při ustanovující smlouvě v Lisabonu 17. července 1996. V průběhu času bylo schváleno vytvoření dalších institucí. Aktuálně však tvoří společenství osm orgánů, které se podílejí na směřování a cílech organizace. Jedná se o následující:

- Konference hlav států a vlád;
- Rada ministrů;
- Stálý poradní výbor;
- Výkonný sekretariát;
- Shromáždění ministrů sektorových politik;
- Poradní orgán o ústředních záležitostech kooperace;
- Mezinárodní institut portugalského jazyka;
- Parlamentní shromáždění⁹.

---

⁹ Vymezení podle organizace CPLP (CPLP 2019).

Jedná se o recentní seznam institucí, které operují v rámci organizace.

Konference hlav států a vlád (*Conferência de Chefes de Estado e de Governo*) byla založena zakládající organizační smlouvou a je nejvyšším orgánem společenství, zřízená za účelem implementace programů, přičemž definuje a plánuje směr samotné organizace. Schází se pravidelně jednou za dva roky a při výjimečných situacích, kdy rozhodnutí přijímaná v rámci shromáždění jsou přijímána konsenzem a jsou závazná pro všechny členy organizace. V takovém sdružení musí být přítomny alespoň 2/3 členských zemí pro vyslovení verdiktu. Její další pravomocí je zřizování nových institucí pro dobrý chod organizace a volba předsedy ze svých řad (CPLP 2019).

Rada ministrů (*Conselho de Ministros*) zahrnuje ministry zahraničí jednotlivých zemí, kteří koordinují aktivity v zemích CPLP a dohlíží na rozvoj těchto aktivit a zároveň rozvoj společenství. Členové se schází jednou ročně, mimořádně je svolána schůze při žádosti 2/3 z ministrů. Strukturálně je rada odpovědná Konferenci hlav států a vlád, které jsou představovány návrhy projednávané v organizaci. Z řad Rady je volen prezident na dvouleté období, je nepsaným pravidlem, že prezidentem se stává ministr hostující země (CPLP 2019).

Stálý poradní výbor (*Comité de Concertação Permanente*) je tvořen představiteli jednotlivých členských zemí. Sleduje, zda výkonný sekretariát dodržuje rozhodnutí a doporučení vydané ostatními orgány CPLP. Výbor je veden předsedou, který je zároveň prezidentem Rady ministrů. Instrukce se pravidelně schází jednou za měsíc a dále pak v případech vyžadujících si jeho pozornost. Jeho kompetencemi jsou: monitorování aktivit mezinárodního institutu pro portugalský jazyk, které by měly být v souladu s politikou organizace; schvalování rozpočtu organizace; zřizování pracovních komisí pomáhajících při koordinaci rozvojových aktivit (CPLP 2019).

Výkonný sekretariát (*Secretariado Executivo*) je hlavním výkonným orgánem CPLP. Hlavní kompetencí tohoto orgánu je realizace rozhodnutí třech výše zmíněných institucí. Plánuje, zajišťuje a implementuje programy CPLP. Také organizuje a účastní se zasedání ostatních orgánů CPLP,

sleduje rozhodování v rámci ministerských zasedání a dalších iniciativ uvnitř organizace. V čele výkonného sekretariátu stojí vrchní tajemník volený na dva roky s možností opětovné volby na dva roky na konci funkčního období. Funkci zastupuje vysoce postavená osoba z členského státu, mandát rotuje mezi navrženými kandidáty z jednotlivých členských států v abecedním pořadí. Vrchního tajemníka doprovází generální ředitel, který je volen na dobu tří let. Jeho náplní práce je agenda, plánování a koordinace projektů schválených sekretariátem (CPLP 2019).

Shromáždění ministrů sektorových politik (*Reuniões Ministeriais Sectoriais*) pro tuto práci zásadní sektor, ve kterém se zrcadlí integrační procesy v jednotlivých oblastech, zahrnující energetiku a bezpečnost. V rámci těchto sektorových setkání jsou zastoupeni ministři a tajemníci jednotlivých oblastí. Úlohou orgánu je zprostředkování komunikace mezi ministry členských států a potenciální rozvoj spolupráce.

Poradní orgán o ústředních bodech spolupráce (*Reunião dos Pontos Focais da Cooperação*) zodpovídá za koordinaci a implementaci nových rozvojových programů spolupráce v rámci organizace. Členové se obvykle schází dvakrát do roka (CPLP 2019).

Mezinárodní institut portugalského jazyka (*Instituto Internacional da língua portuguesa*) vznikl později v roce 2002 při schůzi ministrů sektorových politik na Kapverdách, kde aktuálně instituce sídlí. Byl založen za účelem zlepšení komunikace mezi členy organizace a podpoře aktivit přispívajících k rozšíření a oživení portugalského jazyka, stejně jako jazykové politiky organizace (IILP 2019).

Parlamentní shromáždění (*Assembleia Parlamentar*) je nejmladším orgánem CPLP, který byl založen v roce 2007. Jedná se o orgán, který ztupuje všechny parlamentní shromáždění členských států. Jeho cílem je zlepšení a urychlení komunikace mezi skupinami na úrovni jednotlivých států a programy CPLP. Posílení vlivu CPLP v regionech používajících portugalský jazyk. Koordinace pozorovatelských volebních misí. Podpora při propagaci a rozšiřování portugalského jazyka (AP-CPLP 2019).

Výše zmíněné instituce reflektují oblasti spolupráce a odkazují na integrační procesy, které nyní v organizaci CPLP probíhají. Pro potřeby práce je důležité zmínit tyto orgány za účelem přehlednosti. Zásadní pro analýzu jsou Shromáždění ministrů sektorových politik, které se zaslouhují o hlubší spolupráci v konkrétních oblastech, v rámci této práce je vyzdvížena především oblast energetiky. Jak lze pozorovat, v institucích CPLP je časté vládní zastoupení členských států, což poskytuje příležitosti k patřičné komunikaci, konzultaci a realizaci rozvojových projektů napříč organizací.

3.2. Cíle a aktivity organizace

Společenství portugalsky mluvících zemí se prezentuje jako „*privilegované mnohostranné fórum pro prohloubení přátelství a spolupráce*“ (CPLP 2019), kooperující napříč celou řadou oblastí. Posilování spolupráce a vzájemné komunikace podle představ organizace vede ke společné politicko-diplomatické koordinaci na mezinárodní úrovni, což je patrné i v mezinárodních organizacích typu OSN, WTO a dalších. Příkladem nám může být, kdy v radě bezpečnosti byly přítomni dva členské státy CPLP současně (Brazílie a Kapverdy v roce 1993). V tomto jevu lze pozorovat příklad výše zmíněné politicko-diplomatické koordinace, při které vzniká lehčí cesta k prosazení zájmů společenství CPLP (OSN 2019). Dalším zásadním bodem pro organizaci je propagace a šíření portugalského jazyka. Tento prvek je považován za kritický pro jakoukoli další integraci, byl důvodem vzniku CPLP a aktuálně ho je možné označit za identifikátor samotné organizace. Nicméně hlavním proudem je spolupráce rozvojová. (CPLP 2019).

Oblastí rozvojové spolupráce v rámci společenství existuje mnoho. Organizace poskytuje dostatečný prostor pro diskuzi mezi členskými zeměmi, existence výše zmíněných orgánů je v této otázce zásadní. Díky Shromážděním ministrů sektorových politik je poměrně snadné dospět k dalším bodům konkrétní spolupráce. Intenzivní spolupráce probíhá především v oblastech vzdělávání, zdravotnictví, vědy a techniky, obrany, zemědělství, veřejné správy, komunikace, spravedlnosti, veřejné bezpečnosti, kultury, sportu a médií (CPLP 2019).

Organizace CPLP se při vytváření a implementaci nových rozvojových projektů řídí následujícími zásadami:

- Suverénní rovnost členských států;
- Nezasahování do vnitřních záležitostí států;
- Respektování národní identity;
- Vzájemnost smluv;
- Představa míru, demokracie, právního státu, lidských práv a sociální spravedlnosti;
- Respektování územní celistvosti;
- Podpora rozvoje;
- Propagace vzájemně výhodné spolupráce.¹⁰

I přes jasně definovanou rozvojovou spolupráci, deklarované principy a operující orgány, organizace nedisponuje takovou mocí, aby dospěla ke kompletní realizaci všech programů a plánovaných aktivit, či měla dostatečně silný vliv vůči členské zemi. Neexistuje způsob, jakým by společenství mohlo vyvíjet nátlak na své členy za účelem implementace rozhodnutí. V tomto případě hraje důležitou roli dobrovolnost členství, přesvědčení o vzájemné výhodnosti spolupráce a odkaz portugalské kultury prostřednictvím portugalského jazyka. Z tohoto důvodu, mnoho členů zvolí, místo multilaterální spolupráce v rámci všech členských zemí a rozpočtu organizace, spolupráci bilaterální. Přičemž společenství stále plní službu prostředníka komunikace, ale prostředky určené pro rozvojovou pomoc přichází z jiného zdroje, v tomto případě z členského státu. Aktuálně nejsilnější pozici poskytovatele rozvojové pomoci v rámci CPLP zastupuje Brazílie.

CPLP je třeba chápat jako organizaci, která podporuje vzájemnou spolupráci a komunikaci a poskytuje lepší prostor pro debatu mezi členy společnosti. Odkaz portugalského jazyka a kultury je pak prostředkem, který poskytuje důvod ke spolupráci. Nicméně tato skutečnost není jediným

---

¹⁰ Základní principy CPLP (CPLP 2019).

spouštěčem zahajujícím případnou integraci a spolupráci v početných odvětvích.

3.3. Ekonomická spolupráce

CPLP shledává ekonomickou kooperaci za stěžejní pro zajištění mezinárodního postavení států portugalského geopolitického prostoru na trhu. Již v prvních deklaracích byly stanoveny body spolupráce. V roce 1996 byly vytvořeny cesty, jichž organizace aktuálně využívá, mezi ně patří:

- Zvýšení obchodních a podnikatelských styků mezi členskými státy a analýza potenciální spolupráce; Skrze aktuálně aplikované rozvojové projekty a programy zhodnotit případnou obchodní spolupráci v rámci bilaterálních, trilaterálních a multilaterálních smluv.
- Podpora koordinace činností různých veřejných institucí a soukromých subjektů, nevládních organizací pro rozvoj a asociací hospodářského charakteru.
- Podnícení bilaterální a multilaterální spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí v členských zemích, společně s přispěním k udržitelnému rozvoji.¹¹

V odvětví obchodu je docíleno již velikého pokroku, pro jednotlivé subjekty jsou vytvořena fóra, kde se naskytuje možnost intenzivní debaty. Příkladem jsou komunity obchodní spolupráce, jejichž existence napomáhá ke kvalitnímu toku informací potřebných pro směřování obchodních transakcí. Podpora ekonomické spolupráce a rozvoje však neprobíhá jen na papíře a v oblasti třech výše zmíněných definic. Důležité je si uvědomit, že fórum, které CPLP zprostředkovává, nabízí více, než je oficiálně zmíněno. Komunikace, která se odehrává v pozadí je rozhodující. Tento prostor pro debatu, agregaci a obranu zájmů je nedocenitelný i z diplomatického hlediska v rámci mezinárodního prostředí. Spolupráce se zintenzivňuje

---

¹¹ Body spolupráce podle CPLP (CPLP 2019).

napříč sektory a neformální integrace, v tomto případě v oblasti ekonomiky, je důležitým aspektem poskytujícím zdroje pro další operace a rozvoj CPLP.

Ekonomická spolupráce má velký vliv i díky tzn. členům se statutem pozorovatele. Těmito členy se stávají země, které projeví zájem o členství. Kritéria pro přijetí nejsou nijak závazná a komplikovaná. Státy musí sdílet principy organizace, tedy demokratické zřízení, dodržování lidských práv, prosazování rozvojových programů a výuku a rozšiřování portugalského (CPLP 2019). Organizace následně touto cestou poskytuje možnost i státům mimo lusofonní oblast, zúčastnit se shromáždění a rad ministrů organizace, avšak bez hlasovacích práv. Tato prezence je přesto zásadní z ekonomických důvodů. Přidružené státy představují investory, potenciální obchodní partnery a poskytují i cenné rady od technologických postupů až po uplatňování demokratických principů. Počet států se statutem pozorovatele přibývá a zájem o členství se rozšiřuje. Nicméně tyto státy již nespojuje tradice portugalského jazyka a kultury, jak je tomu u členů z lusofonního prostředí, ale právě ekonomické příležitosti a potenciální nárůst obchodní spolupráce s trvalými členy. Generální tajemnice CPLP za období 2017-2018 (Maria do Carmo Trovoada Pires de Carvalho Silveira) prohlásila, že unikátní zaměření na portugalský jazyk v rámci organizace je již zastaralé a potenciál CPLP leží v obchodní a hospodářské spolupráci. Organizace by měla změnit své hodnoty a transformovat se po vzoru ostatních (myšlena Frankofonie, aj.) (Macauhub 2018).

Dnešní CPLP již neznamená pouhou spolupráci mezi členskými státy, ale snahu o zisk mezinárodního vlivu a ekonomických příležitostí napříč celým světem. Což mu umožňuje i geografické rozmístění členských států. V rámci regionů jsou vytvořeny *Skupiny CPLP (Grupos CPLP)*, nacházející se především v hlavních městech. Tyto skupiny mohou být přirovnány ke konzulátům snažících se o rozšíření povědomí a navázání nových spojení v regionech skrze realizaci zaměřených programů. Aktuálně je možné najít skupiny v těchto místech: Addis Abeba, Alžír, Berlín, Brusel (i při EU), Buenos Aires, Budapešť, Káhira, Dakar, Dili, Řím, Ženeva, Haag, Harare, Havana, Jakarta, Jeruzalém, Londýn, Luanda, Madrid, Maputo, Moskva, Nairobi, Ottawa, Praia, Rabat, Svatý Tomáš, Tel Aviv, Tokio, Varšava a Vídeň (CPLP 2019).

4. ENERGETICKÉ ZÁJMY ČLENSKÝCH STÁTŮ

V této kapitole jsou rozebrány jednotlivé energeticko-bezpečnostní zájmy a stavy členských zemí CPLP. V rámci každé podkapitoly je představena energetická bezpečnost vybrané země. Tudiž jsou určeni aktéři operující v odvětví energetiky. Bráno v potaz je geografické prostředí hrající roli v energetické bezpečnosti a posléze návaznost a vztahy s CPLP.

4.1. Angola

Angola je aktuálně jedním z největších producentů ropy v subsaharské Africe. Země čerpá prostředky z rozsáhlých ropných a plynových polí. Obchod s energickými zdroji měl dopad na stabilitu země po studené válce. S rostoucími příjmy se uklidnila bouřlivá situace v politické oblasti a došlo k nárůstu investic do infrastruktury a elektrifikace, která však není zdaleka dokončená. Příjmy z exportu ropy dříve činily až 90 % rozpočtu. Cena za barel ropy, s kterou se nyní obchoduje, je pro naplnění státního rozpočtu nedostačující, tudíž se země vydala vstříc ekonomickým reformám a opatřením. Tamější vláda usiluje o diverzifikaci ekonomiky, nicméně 1/3 hrubého domácího produktu a 90% exportu stále tvoří těžba ropy. (WB 2019).

Důležitým faktorem je členství Angoly v organizaci OPEC, což ji činí jednou z nejvlivnějších mocností v regionu. V porovnání s regionem, ve kterém se Angola nachází, lze konstatovat, že země je politicky a ekonomicky stabilní, což zapříčiňuje zájem investorů financovat projekty v oblasti energetiky. V současné době je produkováno přibližně 1,55 milionu barelů za den (EXPORT 2015). Potenciál v oblasti výroby a transportu ropy byl zapříčiněn rychlým rozšířením nových technologií v oblasti hloubkového vrtání. Největší naleziště ropy se nacházejí na západním pobřeží země. Těžba se neustále zvyšuje a mezinárodní ropné společnosti rozšiřují těžbu i na nová ropná pole. Spolu s ropou je čím dál větší důraz kladen i na plyn, který se nachází v nalezištích ropy. Při produkci ropy, dochází k rozsáhlému spalování plynu (70 – 80 %), což je od roku 2010 zakázáno vládou a pokračuje se v modernizaci a rozšiřování

infrastruktury pro lepší zpracování této komodity. (OECD/IEA 2006: 130). V oblasti energetiky působí státem vlastněná společnost ENE, přibližně 60% produkce elektřiny tvoří hydroelektrárny a zbytek zastupují dieselové tepelné elektrárny. Dalšími subjekty v odvětví distribuce elektřiny je EDEL, který je distributorem v hlavním městě. Mnoho dalších subjektů je zcela odříznuto od sítě a nejčastějším zdrojem energie jsou dieselové generátory (OECD/IEA 2006: 18). Hlavním aktérem v oblasti těžby ropy a plynu v Angole je státem vlastněná společnost Sonangol, která zároveň vlastní část portugalské ropné společnosti GAPL Energia operující taktéž na území Angoly (Sonangol 2019). Společnost Sonangol rozšířila své působení do mnoha odvětví a prakticky se jedná o státní prostředek k financování rozpočtu a rozvoji země.

Dlouhodobé spoléhání se na export ropy, bez možnosti substituce prostředků, je pro Angolu symbolické; i přes reformy a výše zmíněné pokroky v ekonomice, činily tržby z exportu až 97 % celkových příjmů země. Angola by byla velmi zranitelná, i co se týče krátkodobých ropných šoků a nestabilní cenové hladiny ropy na trhu, nicméně pro tyto případy byl v zemi zřízen vládní investiční fond, který změny příjmů vyrovnával. V krátkodobých poklesech ceny barelu ropy, bylo možné čerpat finance právě odtud, což izolovalo zemi od ropných šoků. Aktuální cena ropy však nutí Angolu ke změně státního rozpočtu a k vyjednávání se zahraničními velmocemi, což snižuje její nezávislost v oblasti energetiky. Příkladem nám mohou být vysoké čínské půjčky v miliardách dolarů, které činí Angolu finančně závislou na Číně (FT 2018).

Není pochyb, že Angola je stabilizující mocností v oblasti regionu. Jako člen OPEC a CPLP přispívá k udržení míru a podporuje bezpečnost v mořských oblastech Guinejského zálivu. Jelikož je rozpočet závislý na těžbě ropy, tak je pravděpodobné, že angolské vnitrostátní i regionální programy, by mohly být dotčeny nízkými cenami ropy na trhu (UTEXAS 2015). Rozvoj nedostačující infrastruktury je zásadní a zrychlující se těžba nezajišťuje finance potřebné pro rozvoj země. Přes rozsáhlé zásoby ropy a plynu, jejich úspěšnou distribuci na mezinárodní trh, nelze ani z daleka považovat tuto rozvíjející se ekonomiku, jednosměrně zaměřenou na těžbu fosilních paliv, za spolehlivou a udržitelnou. Přístup k energetické síti má

stále nízký počet obyvatelstva (cca 40 %) a infrastruktura, která byla postavena před občanskou válkou je v desolátním stavu. Dodávky jsou nespolehlivé a dochází k výkyvům a výpadkům elektřiny (OECD/IEA 2006: 17).

4.2. Brazílie

Brazílie, jako aktuálně nejsilnější ekonomika v rámci CPLP, překvapivě splňuje kritérium udržitelnosti, či má alespoň k tomuto hledisku nadějně předpoklady. Hovoříme-li o této zemi, jedná se o nejzásadnější faktor. S ekonomickým růstem, který Brazílie zažívá, přichází i vyšší poptávka po energii. Nicméně Brazílie má situaci i v oblasti spolehlivosti pod kontrolou. Můžeme konstatovat, že přístup k energii je v zemi téměř všudypřítomný, což je zapříčiněno i věnovaným společným politickým úsilím. Většina energie produkované v Brazílii je z vodních elektráren, jedná se přibližně o 76 % (World energy 2015). Aktuálně probíhá další výstavba hydroelektrárny, nicméně z důvodu odlehlého umístění a ochrany životního prostředí deštného pralesa by se mohlo polemizovat o prohlubování infrastruktury tímto směrem.

Brazílská energetická politika reaguje na výzvy moderního světa, což zapříčiňuje, že brazilský energetický sektor je jedním z nejméně znečišťujících na světě. Poptávka po energii je z většiny pokryta obnovitelnou energií, právě díky přítomnosti velkých vodních toků. Přes silný ekonomický růst a růst střední třídy, vzrostly i požadavky po pohonných hmotách a zvýšila se spotřeba elektřiny. Avšak i přes relativně dobré geografické umístění Brazílie z hlediska energetického, roste závislost na jiných zdrojích energie. Jedná se převážně o bioenergií, plyn a vítr. Diverzifikace v této zemi se dá považovat za dostačující a investice do nových energetických soustav pokračují.

Z hlediska ropy a plynu je Brazílie považována za exportéra. Velké objevy v přímořských oblastech činí z Brazílie předního držitele nerostného bohatství. Ložiska byla objevena v hlubokých vrstvách pré-sal až 6km pod hladinou oceánu, nicméně technologická vybavenost Brazílie a předchozí zkušenosti s těžbou předpovídají Brazílii dobré vyhlídky při snaze těžby těchto energetických zdrojů. Existence národní ropné společnosti Petrobras

poskytuje monopol při těžbě a zjednodušené mechanismy k rychlejšímu procesu těžby, zároveň přináší posílení její úlohy v této oblasti, a to i po otevření trhu konkurenci a zahraničním investorům. Produkce těžby v hlubinných polích získává na významu a posiluje celkový export ropy Brazílie. Očekává se, že v budoucnu export Brazílie v oblasti ropy překročí 1 milion barelů za den (IEA 2019).

Z výše uvedeného vyplývá, že Brazílie se nepotýká s natolik vážnými problémy v rámci energetické bezpečnosti jako např. Angola. Zdroje energie jsou dosažitelné, modernizující se infrastruktura zajišťuje spolehlivost, za kterou stojí elektrifikace v zemi. Jelikož Brazílie není kriticky závislá na importu energií, nemusí se obávat zásadních energetických hrozeb z mezinárodního prostředí. Tudíž při stabilní produkci energie by měla být zachována cenová stabilita. V rámci udržitelnosti může Brazílie posloužit, v porovnání s vysokým ekonomickým růstem, jako příklad nízkouhlíkové mocnosti.

4.3. Portugalsko

Energetická bezpečnost portugalské republiky je poměrně propojena s energetickou bezpečností EU. Jedná se o rozvinutou zemi, jejíž zájmy jsou odlišné od dynamicky rozvíjející se Brazílie a Angoly. Zásadní pro Portugalsko je ekonomická situace, od níž se energetická bezpečnost odvíjí. Velký vliv na ekonomiku a bezpečnost země měla obtížná hospodářská krize, jejíž důsledky jsou patrné dodnes. Nicméně i přesto se podařilo Portugalsku zavést reformy a energetická opatření, které povzbudily vývoj v energetickém sektoru země. Aktuální snahy spočívají v liberalizaci trhu, energetické účinnosti zaváděných politik a propojení s evropskými nadnárodními energetickými sítěmi elektřiny a plynu (IEA 2019). Udržitelnost je zásadním bodem energetického sektoru v zemi. Tudíž zdroje energie tvoří především vodní a větrné elektrárny, dále biomasa a energie získávaná ze slunce. Což činí necelých 35 % energetického mixu Portugalska. (Miguel 2018: 4). Portugalsko se tak staví na první příčky udržitelnosti v rámci EU. Zbytek tvoří elektrárny využívající uhlí a přírodního plynu (World energy 2015).

Portugalsko není vlastníkem rozsáhlých nalezišť ropy, plynu ani uhlí. Všechna ropa je importována především z Angoly, Saudské Arábie a Alžírka. Oproti tomu země disponuje dobře vyvinutou infrastrukturou, tvořící ropovody a plynovody. Pro Portugalsko jsou klíčová úsporná opatření, která zavádí i hlavní energetická společnosti PARTEX působící jak v zemi, tak i za hranicemi. Partex investuje v Brazílii a Angole aktuálně 75 až 80 % ze svého rozpočtu na průzkum a nové projekty. (Vasconcelos 2015: 430). Rozvoj v zemích CPLP je pro Portugalsko zásadní, čehož jsou si vědomi i ostatní společnosti operující na trhu – EDP a GALP, přičemž jejich investice jsou toho důkazem.

Zájmy Portugalska jsou diametrálně rozdílné od zájmů výše zmíněných zemí. To je zapříčiněno absencí energetických zdrojů a rozvinutostí Portugalska. Udržitelnost je v rámci energetické politiky EU pro Portugalsko důležitá. Napojení na mezinárodní elektrickou síť zaručí zvýšenou spolehlivost dodávek energie a omezí závislost na importu fosilních paliv ze zahraničí. Jelikož Portugalsko je držitelem moderních technologií, jeho zájmy v těžbě ropy a plynu leží v zemích CPLP, kde již uzavřelo spolupráci se státními společnostmi v oblasti energetiky.

4.4. Mosambik

V Mosambiku je energetická nejistota všudypřítomná. K poli energetiky se vláda razantněji obrátila až po objevení rozsáhlých nalezišť plynu nacházejících se na severu země v přímořských oblastech. Energetická bezpečnost je zde chápána odlišně v porovnání s výše zmíněnými zeměmi. Prioritou není modernizace energetické sítě a zajištění energetické bezpečnosti v zemi, ale export energie do zahraničí. Problémem není pouze fyzická absence infrastruktury, ale také absence přehledného jednání státních institucí v oblasti energetiky. Mosambik se již dlouhodobě zaměřuje na export energie, nicméně politicky nepřehledná situace v zemi v energetickém odvětví je příčinou napětí a soutěže o přístup a distribuci energie. I přesto byl v Mosambiku trh otevřen zahraničním investorům se záměrem zvýšit energetickou bezpečnost státu. Ačkoli si Mosambik přilákal pozornost investorů, je stále klasifikován do kategorie

zemí s nestabilním a nepřehledným prostředím v odvětví energetiky a bezpečnosti.

Nejvyšší očekávání jsou však spojována s rozvojem těžby zemního plynu a jeho zkapalněním do podoby LNG. Ke stavbě infrastruktury pro zkapalňování a těžbu plynu se již hlásí světové těžební korporace ENE, ExxonMobil a Anadarko (CzechTrade 2018). Potenciální spolupráce a prezence investorů by mohla zapříčinit, že se z Mosambiku stane přední exportér zkapalněného plynu na světě. Se zvyšující se poptávkou po plynu, která v nejbližší době poroste rychleji než poptávka po ropě (CIEP 2004: 276), je nutné zemi brát v potaz v rámci energetické bezpečnosti CPLP. Země není bohatá pouze na naleziště plynu, ale na jejím území se nachází i nemalé množství uhlí. Nicméně i přes dosažitelnost na energetické zdroje se Mosambik potýká s mnoha problémy spojenými především se špatnou infrastrukturou, nízkým ekonomickým růstem a korupcí. V rámci CPLP nehraje tato země roli takového významu jako Angola, Brazílie či Portugalsko. Je však vhodné ji zmínit pro její potenciál v oblasti těžby plynu. Minimálně pro ostatní členy CPLP, především pro Portugalsko je Mosambik obchodní příležitostí. Dnešní Mosambik vyrábí naprostou většinu energie z vodních zdrojů (81 %). V tomto odvětví byla infrastruktura zajišťována právě v rámci dohody s Portugalskem a Angolou. Aktuálně je k síti připojeno přes 30 % obyvatelstva. Výroba energie však bude v budoucnu nedostačující (USAID 2018).

4.5. Ostatní členské státy

Následující členské státy CPLP nemají natolik rozvinuté energetické odvětví, aby bylo záhodno podrobněji zkoumat jejich vlastní energetickou bezpečnost. Přesto jsou zmíněny z důvodu spolupráce s ostatními členy organizace, přílivu investic do energetiky, geografického umístění a rovnocenného postavení v CPLP.

Guinea Bissau nemá rozvinutý sektor energetiky. Její momentální strategie je rozvoj zdrojů obnovitelné energie. Pouze 20% obyvatelstva má přístup k elektrické síti. Zároveň probíhají průzkumy potenciálních nalezišť ropy v přímořských oblastech. (Vasconcelos 2015: 325).

Souostroví *Kapverdy* se těší rozsáhlé investiční pomoci, na kterých je závislé. Importuje energii a snaží se o energetickou nezávislost v podobě využívání zdrojů obnovitelné energie. V oblasti vlivu nedisponuje zásobami fosilních paliv. (Vasconcelos 2015: 289)

Rovníková Guinea jako nejmladší člen CPLP, má specifické postavení z důvodu nedemokratického režimu. Avšak země disponuje ložisky ropy, které jsou využívány americkými ropnými společnostmi. Guinea je na exportu ropy závislá a těžba ropy tvoří 80 % příjmů do rozpočtu. Země je taktéž členem kartelu OPEC (EIA 2019).

Svatý Tomáš a Princův ostrov produkuje 90 % energie generátory fosilních paliv. Pouze 10 % se dá považovat za energii z obnovitelných zdrojů. Dodávky jsou velmi nestabilní a kapacita je nedostačující. Přístup k elektrické síti nemá víc jak 30 % obyvatelstva. Představy o budoucnosti energetické bezpečnosti v zemi se dají přirovnat k těm na Kapverdách (Vasconcelos 2015: 533).

Pro *Východní Timor* je energetická oblast zásadní vzhledem ke státnímu rozvoji. Cílem tamních národních společností je získat postavení na trhu s energiemi, přičemž největší problém v zemi je nedostatek edukovaných jedinců v oboru energetiky. Země spolupracuje s CPLP v rámci průzkumu ložisek ropy a výměny zkušeností. Timor disponuje zásobami fosilních paliv v přímořských oblastech. Zá zmínku též stojí nedávno diskutována mořská hranice s Austrálií a případy nelegální těžby ze strany Austrálie. Příjmy ze zvyšujícího se exportu by posílily vládní investice (Vasconcelos 2015: 545).

5. ANALYTICKÁ ČÁST

5.1. Iniciátoři

Kdo stojí za integrací v rámci CPLP? Odpověď by se mohla zdát zřejmá z důvodu existence mnoha orgánů, které mají za cíl implementaci a koordinaci velkého množství rozvojových projektů napříč rozsáhlou škálou oblastí. Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, orgány představují fórum pro adekvátní komunikaci a agregaci zájmů mezi jednotlivými členskými státy a konkrétními odvětvími. Debata zde hraje důležitou roli a společné zájmy v lingvistické oblasti podněcují hlubší spolupráci. Z integračních teorií je známo, že spolupráce prospěšná pro obě strany v rámci jedné oblasti, poskytne dostatečnou motivaci aktérům pro spolupráci v oblastech jiných. Tyto kooperace, v případě CPLP rozvojové programy, musí být funkcionálně zaměřené, popř. ekonomicky výhodné. V CPLP je tento jev do jisté míry patrný postupem času, jak se spolupráce rozšiřovala, což je nejvíce zapříčiněno shromážděním ministrů sektorových politik. Na druhou stranu se zdá, že samotné rozvojové programy, které jsou postaveny na solidárnosti, se nedají pokládat za spouštěče významných integračních procesů.

Další sférou je diplomacie, která slouží k obraně a artikulaci zájmů zemí CPLP v mezinárodním prostředí. Členové organizace si jsou vědomi existence společných zájmů, avšak toto hledisko také nepřispívá tak razantně ke zvyšující se spolupráci mezi členskými státy. Zmíněná debata na úrovni orgánů, rozvojové programy a diplomatická sféra organizace, jsou zdroje neformální integrace. Tato neformální integrace zapříčiňuje ochotu spolupráce v dalších odvětvích a přispívá k dlouhodobému, byť zásadnímu přemístění zájmů organizace ze solidární kooperace na bázi portugalského jazyka a rozvojové pomoci, k hlubší spolupráci v ekonomickém odvětví. CPLP při svém vzniku, jako regionální organizace sjednocující se v rámci společného portugalského dědictví, se nyní transformuje v organizaci spolupracující z ekonomicky výhodných důvodů, které mimo jiné přinášejí stabilitu, rozvoj i vzájemnou výhodnost investic, takovým způsobem, jakým to rozvojové projekty s omezeným rozpočtem v rámci CPLP neposkytují.

Mezi oblastmi, ve kterých je tento jev nejvíce patrný, je právě sféra obrany a energetiky. Jak prohlašuje doktor Vasconcelos, zabývající se CPLP a energetickou bezpečností“ „*Energetika může poskytnout energii CPLP.*“ (Vasconcelos 2015: 35). Toto tvrzení je možno definovat tak, že odvětví energetiky je pro rozvíjející se státy, které CPLP představuje, kritické. Jelikož se v této oblasti nabízí velmi široká spolupráce od sdílení zkušeností až po technologickou vybavenost, je zájem o spolupráci vysoký. Dalším důvodem proč je upřednostňována ekonomická spolupráce je preferování bilaterálních, či trilaterálních smluv členskými státy oproti programům CPLP týkajících se celé organizace. Tyto smlouvy se netýkají pouze členských států, ale jsou zprostředkovávány i státy se statutem pozorovatele, které jsou ochotny poskytnout technologii a investice do projektů pro případný rozvoj infrastruktury, či průzkumu potenciálních nalezišť zdrojů energie, týkajících se např. odvětví energetiky.

Pokud jsou hledáni iniciátoři neboli podněty zapříčiňující hlubší integraci, je důležité zmínit hned několik prvků, jelikož příčinu nezpůsobuje jeden ojedinělý případ:

- Transformace na organizaci ekonomického rázu, tedy zvyšující se ekonomická spolupráce;
- Agregace zájmů mezi ministry jednotlivých odvětví (energetika);
- Vliv zemí se statutem pozorovatele.

Zmíněné prvky jsou považovány za příčinu prohlubující se integrace v CPLP a to především v rámci energeticko-bezpečnostních vztahů.

5.2. Odlišnost zájmů

Uvnitř společenství portugalsky mluvících zemí platí více než jinde, že každý členský stát se nachází na jiné úrovni ekonomického, sociálního i demokratického rozvoje. Nelze taktéž popřít heterogenitu, co se týče geografického umístění státu a geopolitických výzev a rizik. Každý člen CPLP má rozdílné zájmy a nachází se v odlišných sférách vlivu. Požadavky a pobídky v CPLP jsou tedy různorodého charakteru. Z tohoto důvodu byl portugalský jazyk a společná historie implementovány jako základní prvek, který přispívá k synchronizaci zájmů v mnoha odvětvích.

Je nutné uvést, že přes razantní snahu organizace navýšit všestrannou spolupráci mezi státy, nejsou členové schopni adekvátně reagovat na výzvy organizace, aplikovat reformní opatření, či zahájit na svém území iniciativy vyzdvižené v orgánech CPLP.

V rámci energetické-bezpečnosti je tato rozmanitost poměrně viditelná. S jistotou lze konstatovat, že energetická bezpečnost Portugalska, čelí jiným výzvám oproti bezpečnosti v Angole či Východním Timoru. Příkladem může být např. faktická závislost Angoly na vývozu fosilních paliv, dále prakticky neexistující energetická infrastruktura na Svatém Tomáši a Princově ostrově a Kapverdách, či ekonomický rozmach Brazílie. Každá země musí čelit jiným hrozbám a jednotná strategie v praxi nemusí korespondovat se zájmy všech subjektů. Nicméně bezpečnost energetiky nabývá stále vyššího významu, což je zapříčiněno mnoha faktory: růstem populace, ekonomickým rozvojem, mezinárodním terorismem, environmentálními změnami apod. Všechny zmíněné faktory jsou příčinou v rozdílném způsobu nahlížení na energetickou bezpečnost a integraci energetické politiky. Takové reality si je vědoma CPLP a ve snaze iniciovat energeticko-bezpečnostní kooperaci vytvořila Strategický plán pro energetickou spolupráci (CPLP 2017). Tudíž ze strany CPLP je patrná snaha dosáhnout alespoň určitých bodů spolupráce, usměrnit členské státy na cestě za udržitelnou, spolehlivou, dostupnou a dosažitelnou energií.

Z důvodu velmi heterogenních podmínek a postavení, je velmi pravděpodobná spolupráce pouze v úrovních, které jsou relevantní pro

jednotlivé státy a to spíše na základě bilaterálních, popř. vícestranných dohod.

Objevuje se hned několik problémů v oblastech spolupráce, rozdíly lze spatřit v následujících bodech:

- Minimální hranice energetické bezpečnosti v městských a venkovských oblastech;
- Rychlost elektrifikace;
- Investice do rozvoje a inovací;
- Aplikace politik za účelem zvýšení energetické účinnosti;
- Zavádění politik podporujících diverzifikaci energetického mixu;
- Snížení emisí skleníkových plynů.¹²

5.3. Integrace v rámci energetické bezpečnosti

Formy spolupráce, jichž členské země CPLP využívají v oblasti energetické bezpečnosti, jsou různorodého charakteru. Podle nejnovějšího plánu je v rámci spolupráce v oblasti energetiky dosaženo pokroku, který propojuje mnoho odvětví energetiky napříč organizací. CPLP představuje mezikontinentální platformu pro politickou a diplomatickou spolupráci. Podle Vasconcela je v oblasti energetiky podle vrcholných představitelů členských států velký potenciál. (Vasconcelos 2015).

S odkazem na předchozí podkapitulu odlišnosti zájmů, i přes heterogenní situace, panující v členských státech, došlo k odsouhlasení základních cílů a principů v oblasti energetiky, za účelem snížit hranici chudoby a zahájit udržitelný rozvoj členských zemí, a to v oblastech:

- Spolupráce proti energetické chudobě s podporou udržitelného rozvoje a přechodu na nízkouhlíkové, udržitelné ekonomiky členských států.
- Podpora partnerství a investic v energetickém sektoru i skrze ekonomické a institucionální zástupce v rámci CPLP.

---

¹² Oblasti definované strategickým energetickým plánem CPLP (CPLP 2017).

- Podpora členských států CPLP při politických akcích, v diplomatické sféře a plnění mezinárodních závazků v oblasti energetiky.¹³

Nicméně spolupráce v CPLP není definována pouze třemi obecnými oblastmi, existuje celá řada specifických bodů spolupráce napříč organizací. Pro výpis všech je rozsah této práce nedostačující, nicméně jedná se především o následující:

- Podpora všeobecného přístupu k energii, s čím souvisí elektrifikace a modernizace infrastruktury;
- Podpora rozvoje energetického potenciálu udržitelným způsobem, což je zamýšleno zvýšením podílu obnovitelných zdrojů energií. Dále jsou podporovány investice do technologií, které se týkají fosilních paliv. Zároveň dochází k zlepšení a usnadnění přenosu, přístupu a rozvoje technologií a znalostí v rámci sítě;
- Podpora vzdělávání, budování kapacit a rozvoje lidských zdrojů, zavádění programů odborné přípravy a akademických zdrojů;
- Sdílení informací, znalostí a osvědčených způsobů energetického managementu v oblasti účinnosti;
- Podpora hospodářské, podnikatelské spolupráce a rozvoje soukromého sektoru. Kooperace při implementaci nové energetické legislativy a norem;
- Zřizování vnitrostátních energetických agentur;
- Zřízení pracovní skupiny pro výměnu zkušeností.¹⁴

Existence dalších oblastí a programů spolupráce v rámci energetiky je poměrně rozsáhlé, oproti jiným programům iniciovaným ze strany organizace, např. zemědělství apod. Příčinou je významnost odvětví

¹³ Cíle a zásady definované v rámci energetického plánu CPLP (CPLP 2017).

¹⁴ Prioritní oblasti definované strategickým energetickým plánem CPLP (CPLP 2017).

energetiky vyplývající z potenciálního ekonomického růstu a zisků. Aktéři jak státní, tak nestátní jsou ochotni investovat do energetického sektoru, jelikož se jedná o odvětví, u kterého se předpokládá nárůst významu vzhledem k zvyšující se energetické poptávce. Vidina nedostatku energetických zdrojů nutí investory vyhledávat nové příležitosti a partnerství. Přítomnost investic a nestátních aktérů mezi zeměmi CPLP je důkazem, že se zvyšují transakce a financování jednotlivých projektů pro zlepšení energetické bezpečnosti v zemi. CPLP jako ideální prostředník, či fórum pro agregaci zájmů všech subjektů pouze dokazuje princip regionalismu. S odkazem na nový regionalismus je možné prohlásit, že spolupráce v tomto odvětví bude pokračovat i bez nutné hlubší integrace, díky její výhodnosti a rozvoji v oblastech působení.

Smlouvy a deklarační týkající se spolupráce v rámci organizace jsou příčinou postupné dlouhotrvající integrace. V posledních smlouvách CPLP je možné naleznout prvky energetické politiky jiných organizací, jako je např. EU. Je nutné vyzdvihnout hlediska týkající se energetické a ekonomické udržitelnosti a dostupnosti, které korelují s energetickou bezpečností, jak ji pojímá Elkind (Elkind 2005: 121), což je rozebráno více v následující kapitole.

5.4. Splynutí energetických zájmů členských států s politikou CPLP

Energetická bezpečnost v rámci geopolitického prostoru CPLP je z jedné strany těžce uchopitelná, z druhé strany poskytuje zajímavý soubor aktérů, kteří svým působením činí jednoho z největších producentů ropy na světě. Kombinuje se zde kvantita s kvalitou, kdy se jedná o dodávky energií, činící např. v podobě fosilních paliv miliony barelů za den a z druhé strany představuje nerozvinutou infrastrukturu, výpadky v energetických sítích, naprostou závislost na exportu či neudržitelné nakládání s energií. Jednotlivé země tak představují velmi specifické aktéry, ale dohromady tvoří geopolitický prostor, který stojí za to zkoumat. Například v případě této práce skrze CPLP, která zde zastupuje jakýsi nástroj k možnému nahlížení na lusofonní státy, jejich politiku a vzájemnou spolupráci.

Podle Vasconcela a jeho rozhovorů se státními představiteli a představiteli energetických korporací, se jeví sedm oblastí, jako zásadní pro spolupráci v CPLP z důvodu energetické bezpečnosti. S riziky a hrozbami jsou obeznámeni všichni vrcholní aktéři v energetické bezpečnosti, i přes tento fakt některé země trpí naprostou absencí energetické infrastruktury a nediverzifikují energetický mix. Implementovaná spolupráce a prohlubující se integrace přitom může přispět k udržení a zlepšení situace energetické bezpečnosti.

Oblasti, které jsou považovány z hlediska energetické bezpečnosti za kritické členskými zeměmi CPLP, jsou následující:

- Rozšířit přístup ke všem moderním formám energií;
- Zaručit bezpečnost zásobování, spolehlivost a kvalitu služeb;
- Zavést přijatelné ceny
- Optimalizovat užívání přírodních zdrojů
- Chránit životní prostředí
- Definovat modely industriálních organizací
- Vytvořit regionální energetické trhy¹⁵

Jak již bylo řečeno v teoretické části, podle Elkinda a dalších autorů jsou zásadními hledisky energetické bezpečnosti *dosažitelnost, spolehlivost, cenová dostupnost a udržitelnost*. (Elkind 2005: 119).

Dosažitelnost je v určitých oblastech vážným problémem, i když to nemusí být na první pohled patrné. Především co se týče Kapverd, souostroví Svatého Tomáše a Princova ostrova a Východního Timoru, kde přístupy ke zdrojům energie jsou velmi omezené. Tyto dvě země společenství, jsou v tomto hledisku odkázány na investice zahraničních aktérů a importu energií. Způsob, kterým by si byly schopny zajistit přístup k energii je technologicky a finančně náročný, avšak plány rozvoje energetické infrastruktury počítají s obnovitelnými zdroji energie, především v oblasti větrné a solární energie, což vzájemně souvisí s udržitelnými plány CPLP.

---

¹⁵ Uvedené rozdělení podle Vasconcela v publikaci *Energia na CPLP* (Vasconcelos 2015: 37).

Z dalších analyzovaných zemí, se žádná nepotýká s tak palčivým problémem přístupu k energiím, jako výše zmíněné. Přesto většina z nich nedisponuje kvalitní infrastrukturou a elektrifikace dosahuje nízkých hodnot, především v rurálních oblastech. Příkladem může být Angola a Mosambik.

Spolehlivost je faktorem, který je v některých ze zkoumaných zemí naprosto irelevantní, jelikož není zajištěn ani přístup k energii a její distribuce. Pokud je řeč o záložní infrastruktuře či rezervách, které by dokázaly nahradit primární zdroj energie, tak stojí za zmínku pouze Brazílie a Portugalsko. Ostatní země nejsou schopny zajistit nepřetržitý a všudypřítomný přístup k energiím. Elektrické sítě distribuující energii jsou často přetíženy a dochází k jejich výpadkům.

Cenová dostupnost je těžko sledovatelným faktorem, co se týče především afrických zemí. Je to dáno např. velmi špatným přístupem k energetické síti konečných spotřebitelů, existencí velkého počtu jedinců, kteří odebírají energii „na černo“ a vyhýbají se kontrolním mechanismům, vzorovou situací nám může být např. situace v Angole. Vysoké ceny za energii jsou ve většině případů odůvodněny politickými důvody vládního financování, investicemi do infrastruktury a nízkým rozpočtem, či absencí regulačních rámců, které by držely ceny v dostupné výši. Co se týče importu fosilních paliv členských států, tak existují ustálené obchodní styky s Angolou a Brazílií, které zaručují relativně stabilní ceny.

Udržitelnost je v rámci CPLP pokládána za strategický aspekt energetiky, moderní přístup k energetické bezpečnosti je brán v potaz ve všech členských zemích. Snaha o diverzifikaci energetického mixu, jak ze strany CPLP, tak ze strany členských států je velmi aktuální. Ačkoliv reálná situace tomu v současné době neodpovídá. Nicméně důležitým faktem je, že země CPLP využívají ve velkém počtu vodní zdroje. Představitelem této skutečnosti je Brazílie, produkující většinu své elektrické energie z obnovitelných zdrojů. Následně můžeme zmínit i Angolu a Mosambik, kde vodní zdroje zaujímají přibližně polovinu energetického mixu. Portugalsko, jako členská země EU, investuje také mnoho do vodních zdrojů a větrných elektráren. Napojení své energetické sítě na kontinentální energetickou síť přináší možnost využití energie atomu. Ostatním zemím

jejich geografická pozice a hospodářská situace bohužel neposkytuje jinou možnost, než momentálně využívat fosilních paliv.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo analyzovat působení organizace CPLP, neboli Lusofonie v energeticko-bezpečnostní oblasti. Vytyčený cíl byl z autorova pohledu naplněn. Organizace se v rámci posledních deseti let, stále více zaměřuje na kooperaci v oblasti energetiky a s tímto související energetickou bezpečnost. Spolupráce mezi členskými státy se však rozšiřuje i v mnoha dalších oblastech.

Při nahlédnutí na reálné výzvy v oblasti energetické bezpečnosti se jeví, že cíle a stanovy CPLP korespondují se zájmy členských států. Především co se týče udržitelnosti, kde CPLP zavádí nové podněty ke spolupráci a podporuje investice. Podle sedmi oblastí energetické bezpečnosti, které jsou kritické pro členské státy sepsané autorem Vasconcelem (Vasconcelos 2015: 37) a při analýze výroků hlavních představitelů členských států, se jeví, že zájem o spolupráci v rámci energetické bezpečnosti a sbližování energetické politiky nevychází pouze ze strany CPLP, ale i od členských zemí. CPLP tedy náležitě reflektuje zájmy členských zemí v oblasti energetické bezpečnosti.

Otázkou tedy zůstává, zda je možné považovat CPLP za prostředníka při sbližování energeticko-bezpečnostních vztahů. Z výše uvedených kapitol plyne, že CPLP je považováno za fórum, kde dochází k agregaci zájmů, přičemž orgány organizace poskytují dostatečný prostor pro debatu. Není pravděpodobné, že by jednotlivé státy z vlastní iniciativy začaly podnikat kroky k jednotlivé, užší spolupráci s ostatními subjekty bez patřičných výhod a právního rámce, který CPLP zajišťuje. Výhodnost tkví v jednotlivých členech organizace, kteří společně tvoří celek, který je z energetického hlediska pro každého člena zajímavý z důvodu snazšího přistoupení na tamní trh a zároveň blízký v rámci lusofonního dědictví. Z tohoto důvodu je CPLP považována jak za zprostředkovatele, tak iniciátora spolupráce, přičemž se tento status postupně rozšiřuje i mezi nestátními aktéry a spolupráce se přelévá i do dalších oblastí, podle její výhodnosti. Organizaci lze také přiřknout prvky nového regionalismu, při kterém se uskutečňuje spolupráce v mnoha odvětvích, aniž by v zásadě muselo docházet k hlubší integraci mezi členskými státy.

Významnost práce spočívá v jejím specifickém zaměření se na Společenství portugalsky mluvících zemí v kombinaci s výzkumem energetické bezpečnosti. Práce poskytuje náhled na energeticko-bezpečnostní situaci v rámci CPLP a tím podává dostatečné množství informací pro pokračování v další případné analýze, která se v rámci této organizace nabízí, např. v oblasti ekonomické.

PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Tištěné

CPLP. 2008. *Construindo a Comunidade*. Lisboa: Acessoria de Imprensa – Secretariado Executivo da CPLP.

CPLP. 2018. *CPLP Revista – Alinhamento com o Desenvolvimento Sustentável*. Lisboa: CPLP.

Eiras, Ruben. 2013. *Segurança Energética na CPLP: um Imperativo Estratégico*.

Fernando, Mourão. 2002. *Avaliação crítica da CPLP – O projeto, seus mecanismos e viabilidade política*. Brasília: Universidade de São Paulo.

Gaspar, Jorge. 2013. *Portugal e uma estratégia da energia para o Atlântico (SUL), Reflexão Prospectiva sobre a Geopolítica da energia no quadro da comunidade dos países de língua portuguesa*. Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias.

Chester. Lynne. 2010. *Conceptualising energy security and making its polysemic nature*. *Energy Policy* 38, 887–895.

Kruyt, B., Vuuren, D.P. van, Vries, H.J.M. de, Groenenberg, H.. 2009. „Indicators for energy security.“ *Energy Policy*, 37, 2166-2181.

Lněnička. 2011. *Vybrané texty z politické geografie*. Brno: MU.

Rego, Bernardo. 2018. *The Economic Face of International Co-operative Arrangements: The cases of IBSA and CPLP*. Northeastern University, Boston.

Internetové zdroje

A Semana. 2009. *CPLP discusses free circulation of persons among member countries*. Dostupné na: <http://www.asemana.publ.cv/spip.php?article41125>. (16. 4. 2019).

Ciberdúvidas da lingua portuguesa. 2017. *Que fazer com esta CPLP?*. Dostupné na: <https://ciberduvidas.iscte-iul.pt/artigos/rubricas/lusofonias/que-fazer-com-esta-cplp/3565>(16.4. 2019).

CIEP. 2004. *Study EU Energy Supply Security and Geopolitics*. Dostupné na: https://www.clingendaelenergy.com/inc/upload/files/Study_on_energy_supply_security_and_geopolitics.pdf (16. 4. 2019).

CPLP. 2017. *Declaração de Foz do Iguaçu*. Dostupné na: <https://www.cplp.org/id-4447.aspx?Action=1&NewsId=5536&M=NewsV2&PID=10872> (16. 4. 2019).

CPLP. 2017. *Plano de Ação em Energia* Dostupné na: <https://www.cplp.org/id-4447.aspx?Action=1&NewsId=5536&M=NewsV2&PID=10872> (16. 4. 2019).

CPLP. 2017. *Plano Estratégico de Cooperação em Energia* Dostupné na: <https://www.cplp.org/id-4447.aspx?Action=1&NewsId=5536&M=NewsV2&PID=10872> (16. 4. 2019).

CzechTrade. 2019. Dostupné na: <https://www.czechtrade.cz/> (16. 4. 2019).

EEI. Chevalier. Marie. 2006. *Security of energy supply for the European Union*. Dostupné na: <https://www.eeoinstitute.org/european-review-of-energy-market/EREM%20%20article%20Jean-Marie%20Chevalier.pdf> (16. 4. 2019).

Export. Dostupné na: <https://www.export.gov/welcome> (16. 4. 2019).

Financial Times. 2019. *Angola's debt reliance on China may leave it short-changed*. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/fb9f8528-6f03-11e8-92d3-6c13e5c92914> (16. 4. 2019).

Getting the Deal Through. Mendes a Pacheco. 2018. Dostupné na: <https://gettingthedealthrough.com/area/24/jurisdiction/20/oil-regulation-portugal/> (16. 4. 2019).

<https://macauhub.com.mo/2018/03/29/pt-cplp-deve-mudar-foco-da-lingua-para-a-economia-afirma-secretaria-geral/> (16. 4. 2019).

IEA. Dostupné na: <https://www.iea.org/> (16. 4. 2019).

Macauhub. 2018. CPLP to shift focus from language to economy, says secretary-general. Dostupné na:

Sonangol. 2019. Dostupné na: <http://www.sonangol.co.ao/Portugu%C3%AAs/Paginas/In%C3%ADcio.aspx> (16. 4. 2019).

Strausscenter. 2015. *Angola*. Dostupné na: <https://www.strausscenter.org/energy-and-security/angola.html> (16.4. 2019).

USAID. 2018. *Angola Power Africa Fact Sheet*. Dostupné na: <https://www.usaid.gov/powerafrica/angola> (16. 4. 2019).

USAID. 2018. *Mozambique Power Africa Fact Sheet*. Dostupné na: <https://www.usaid.gov/powerafrica/mozambique> (16. 4. 2019).

Worldbank. 2019. *Angola overview*. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/country/angola/overview#3> (16. 4. 2019).

Worldenergy. Dostupné na: <https://www.worldenergy.org/> (16.4. 2019).

Literatura

Cihelková, Eva, et al. 2010. Regionalismus a multilateralismus, Zákklady nového světového obchodního řádu?. Praha: C.H. Back.

Carlos, Pascual. Elkind, Jonathan. 2010. Energy Security: Economics, Politics, Strategies, and Implications. Brookings Institution Press.

Ferreira, Lurdes, Vasconcelos, Jorge. 2015. Energia na CPLP – Uma paisagem entrevista por cinquenta e duas personalidades. CPLP.

Global Energy Assessment Writing. 2012. Global Energy Assessment: Toward a Sustainable Future. USA: Cambridge University Press.

Hamilton, Michael. 2013. Energy Policy Analysis: A Conceptual Framework. USA.

Johnston, R. J., Gregory, Derek. et al.. The Dictionary of Human Geography, Oxford: Blackwell publisher, 1994.

- Kratochvíl, Petr. 2008. Teorie evropské integrace. Praha: Portal.
- Prorok, Vladimír. 2008. Energetická bezpečnost – geopolitické souvislosti. Praha: Professional Publishing.
- Waisová, Šárka. 2009. Regionální integrační procesy. Aleš Čeněk Nakladatelství.
- Zlý, Bohumír. 2009. Úvod do teorie mezinárodní ekonomické integrace. Brno: Tribun EU.